

BLAŠKO RAJIĆ
BUNJEVČICE

BLAŠKO RAJIĆ

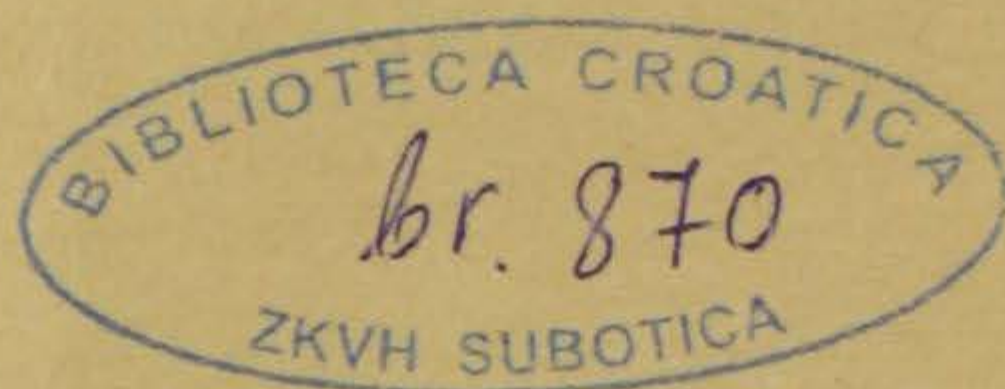
BUNJEVČICE

CRTICE IZ ŽIVOTA BUNJEVAČKIH HRVATA

IZDANJE MATICE SUBOTIČKE, KNJIGA ŠESTA

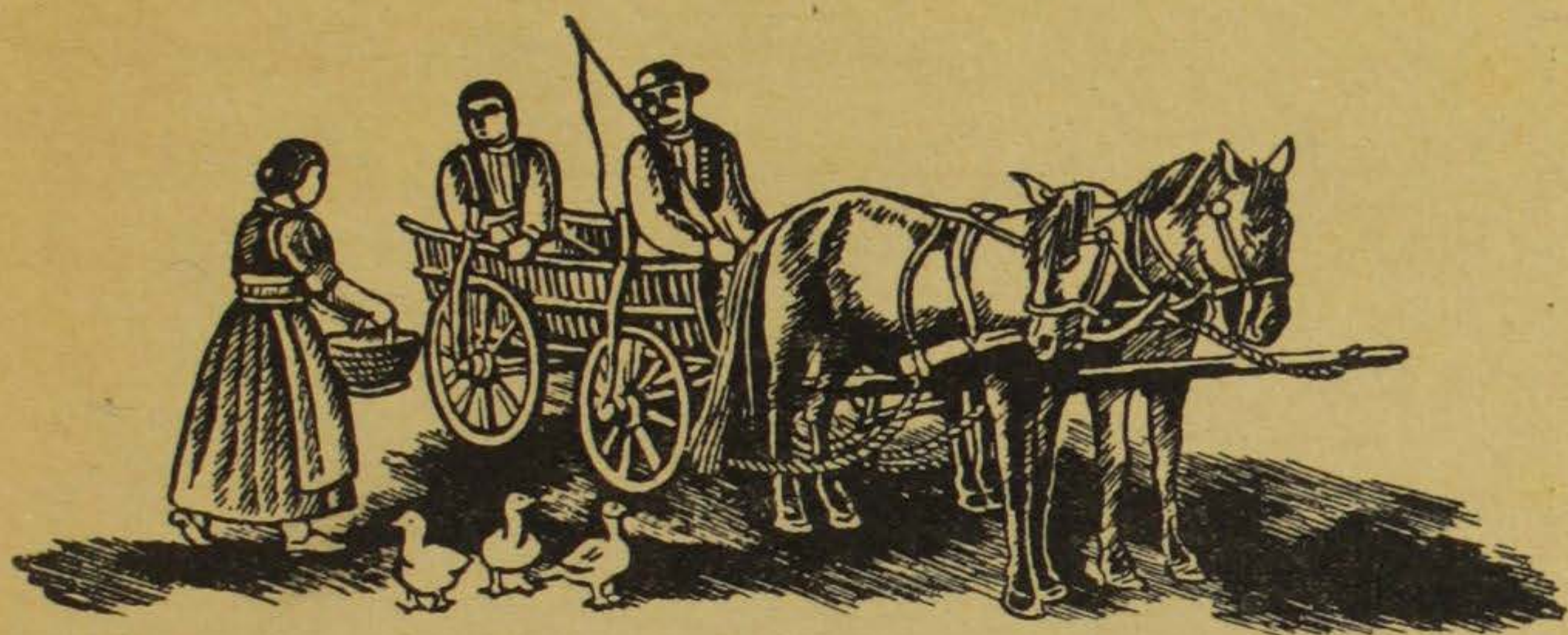
zknj.org.rs

IZDANO MEĐU REDOVNIM IZDANJIMA
MATICE SUBOTIČKE ZA GODINU 1937.

TISAK TISKARE NARODNE PROSVJETE U ZAGREBU

EX LIBRIS
Ljiljana Dulić Mészáros

DIVENICA

Sio gazda Stipe na kola, pa će na njivu. Treba voziti žito. Na kolima duž lotara vise dvije „pomoćnice”, a u kolima dva „čatlova”. Usred kola u kotarici lončić kiseline, uskrajak kruha i smotak divenice, suhe kobasice. Tako oko podrug riva. Divenica je naminjena, da bude za doručak gazda Stipi, a kiselina slugi Mišku. Miško je služio kod gazda Stipe od svojih malih nogu, bio je vridan rabadžija, ali adren i domišljanin, da bi i tatoša preveo žedna preko vode. Miško je sio u kola „za leđa”. Kako je gazda Stipin atar bio prilično dug i širok, išla su kola dosta dugo drumom do atara.

Miško se nalego na livu ruku, a nos samo što mu se ne zabode u — kiselinu. Kiselina ga nije mučila, al tim većma divenica. Mirisala mu je kao ružica. Jedared on odvali komad od divenice, pogleda preko ramena na gazda Stipu i kad vidi, da ovaj deka i mirno puši, odlomi i komadić kruha i, da divenici ne bi bilo samoj sumno, pošalje ih obadvoje sebi pod srdašce. Za tim komadom još jedan, za njim još jedan, tako da je od divenice ostalo nešto manje od po riva. Dok je jio, nije mlašćao, da se ne bi odo. Kad već više nije mogao da tevlja divenice, on da se ne bi doznalo, da je dirao u zabranjeno, smamulja ostatak divenice zajedno sa krpom, u koju je bila za-

motana, i — baci preko velikih šaraga. Tada mirno stade dremusati.

Kad su došli na njivu, gdi su bile krstine za vozidbu, našu risare gdi ručaju. Sađu i oni s kola, pa će ručati. Miško donese kotaricu i metne pod krst. Gazda Stipe izvadi lončić s kiselinom, izvadi kruh, pa stade premetati po kotarici. Traži divenicu. Ustane, ode od kola, stane preturivati slamu, kapute. Divenice nema.

„More Miško, gdi je divenica ?”

„Pa ja ne znam, baćo. Možda nije Seka ni metnula divenicu.”

„Nije Seka, nego ja glavom. Ja sam metnuo divenicu u kotaricu.”

„E, onda valda je tu !”

I tražili i pretraživali barem pet puta i kotaricu i kola. Išli kolskim tragom čak jednu duž natrag. Divenice ama nigdi. Vrate se i sidoše za „lončić”. Gazda Stipe zamače žalosno u kiselinu, a Miško sve pokatkad, kao da se boji, da gazdi Stipi ne će doteći.

Posli ručka latili se tovarenja. Kad su već tri krsta natovarili, Miška obuze strašna žeđa. Baš jedna rukovetačica uzela čobanju, pa će po vodu. Bunar bio neke dvi duži. Miško da svisne. Kad je vodonoša došla do njih, Miško uze čobanju i ponudi gazda Stipu :

„Baćo, očete piti ?”

„Ne. Nisam žedan.”

Tada Miško diže čobanju oheručki, nategne je i stade piti, piti, piti. Čobanja klokoće, sve prska. Jedva je otisnuo od usta.

Kad je otišla rukovetačica, gazda Stipe progovori :
„Sad već znam, gdi je divenica.”

Kad su išli s vozom na salaš, našli su krpu sa komadom divenice. Kad je gazda Stipe izmotao komadić divenice, reče Miško :

„Valda su je kakve komšinske vaške naglođale.”

„Da. Samo srića, kad nisu svisle od žeđi.”

ČIČA-LUKINI OPANCI

„Ako'š dakle lika od zubobolje : vuci gadžu preko njive.”

Čiča Luka Kovačev bio je jedan od Bunjevacu staroga kova. Trizven, raden, pošten čovik i vrlo dobrog srca. A jak ko zemlja.

Jedared otišo na komšinski salaš. Bilo prid večer ; čoban baš muzo ovce. Čoban bio zdrav momak, srid-njeg naraštaja. I sad je živ, ima mu već priko 70 godina, zove se Necko.

Čiča Luka opazi čobana, kako je sidio na stočiću, ode kod njega, pa kad je pomuzo jednu ovcu, kaže mu :

„Ej čobane, ispravi se, pa siđi čvrsto na stočiću !”

Ovaj side, a čiča Luka uzme stočić desnom rukom za jednu nogu, pa digne stočić sa čobanom zajedno ispruživ ruku prida se ko kaku lutku, pa ga opet spusti lagano jednom rukom na zemlju. On privuče drugu ovcu, pa nastavi mužu.

Čiča Luka je imao mlađega brata Boltu. Njih dvojica su se udivanili, da nose dva tereta žita u Bajju.

Bilo doba u rano proliće. Prid večer izda čiča Luka kao najstariji u kući zapovid, da se naspu dva tovara žita. Sutra će u Bajju na vašar. Kažem, da je bilo još rano proliće, samo što je pukla kora. Valda prve nedilje posta. Još se ni radilo nije. Bireši isturali iz naslama dvojja kola, čiča Luka dao ključeve od ambara i od tavana. S tavana skinu prazne džakove, zasipače u ruke, pa daj nasipaj. Kako koji džak naspu, čiča Luka stoji prid vratu od ambara, dočeka džak, prihvati ga desnom za usta, pa ga s jednom rukom spusti na zemlju. A zatim ga sveže. Al ne prtenom vrpcom. Ta mu se sva pokida, kad stegne svezu. Već on sam uvrti mekane ljuskure od kukuruza, pa s otim sveže džakove.

Čiča Bolto se latio oko kola. Uzme jednom rukom sa strag za srčanicu, podigne kola, da vidi, kako stoji osovina, svračine, podložnji, rašlje, oplin. Zađe po

točkovima, gleda glavčine, špice, naplotke. Opipa gužve, zadrma livčama, stoje li čvrsto. Podigne lotre, nisu li se pokidale gužve, s kojima su za osovine privezane. S lotrama se dižu i sva kola. „Dobro je.” Ode kod jarmaca, gleda ždribčanike. Sve je u redu.

„Oho, ovaj jarmac ne stoji čvrsto!”

I zaista na jednom kolima gužva, kojom je jarmac privezan za rudu, sasvim otrcana, malne prežuljana. Čiča Bolto kimne glavom, ode u naslon, iznese siki-ricu, pa š njom za salaš, pod brist. Tu odvali jedan priličan litorast, tako ko dobar čobanski štap, okreše grančice, pa dođe kod kola. Sikiricu metne na jarmac, ogranak bristov uze, na jedan kraj stane livom nogom, a drugi kraj uzme obergeručki, pa će uvrstiti štap, da napravi gužvu na jarmac. E, al očeš! Ogranak je bio odebeo, a i vlažan, ta u proliće je, pa kora bristova ostala u ruci čiča Bolti, al ogranak neuvrćen. Okrene onaj kraj gori, pokuša opet. Zalud. Već se uznojio, a ogranak još neuvrćen. Oni već ponasipali džakove, čiča Luka pođe kolima, dok ne smetu žito ispod ambara, što se bilo narasipalo.

„Šta je, Bolto, je li sve u redu?”

Čiča Bolto digne glavu, pogleda čiča Luku, pa opet napne sve sile, da bi uvrstito ogranak. Ne može.

„Valda gužvu očeš da uvrstiš?”

„Ta oću, al niki je vrlo žilav ovaj brist i sirov, pa se ne da. Isklizne mi se iz ruke.”

„Daj, da pokušam ja, moje su ruke suve!” reče čiča Luka.

Čiča Bolto mu dao ogranak. Čiča Luka također stane livom nogom na jedan kraj, drugi zavrne, brist prsne i popusti. Čiča Luka jednom vrte, a drugom pridržaje. Za čas za dva evo ti gužve takve, da nema te štrange, koja bi vitkija al i čvršća bila.

Čiča Bolto udari sikirom po staroj gužvi, pri-siće je, ona otpane, a novu pričvrste rudi i jarmacu.

Hranu natovare, uzda posteru, kola uturaju pod naslon, ako bi bilo kiše, da ne pokisne hrana.

*

Sunce već dobrim odskočilo. Vrime je tako posli ručka. Noćas je pala kiša, po travi sja rosa kao rasuto biserje. Ukraj šume golo drveće, kanda je narodilo zlačanim trišnjama, tako sjaju kapi kiše, koje su se sklizale po granju u sunčevim tracima.

Kroz šumu nosi put, a putom polagano idu dvojica kola, dva tereta hrane. Kola klokoću, a na točkovi se diže buzalica, pa opet pada, kano da bi iz točkova tekla. Došli bliže. To je čiča Luka i čiča Bolto.

Čiča Luka se okrene natrag pa veli:

„E brate Bolto, evo Lapoša. Ako kroz Lapoš srićno prođemo, onda do Bajе ne brigaj.”

Kako on to reče, put navije nadesno, a kad dođu na oklinak, vidu, da je put dobra tri lanca u svoj širini — voda.

„Ao brajane, šta ćemo sad ? !” uzdane čiča Luka.

„Ta šta ćemo ! Prikrstit se, pa u ime Božje dekaј naprid !”

I zaista skinu šešir, prikrste se.

„Bože, pomози !” reknu.

S otim potegnu uzda, pa „đe” !

Konji spuštu glavu, pa daj, gazi po vodi. Voda zašušti, talasi se razliju, pa sve tanji i tanji talasaju k obali puta.

Vodu su kojekako preplivali, al iza vode dođe blato. Već i iz blata hamade, da su se iskopeljali, al pri kraju zapadnu, tako, da se ni glavčina vidilo nije.

Pokuša čiča Luka, javi konje jedamput, javi drugi put. Konji trgnu, napnu se, zakrenu nadesno, nalivo — zaman !

„E nije fajde, brate Bolto, valja konjima pomoći.”

Al kako će ? ! Naokolo sama buzalica do kolina...

A oni u opancima. Čiča Luka skoči s kola u blato. Sagne se u blato, zahvati ramenom lotru, izdigne kola, konje javi, konji trgnu i izvuku kola na suvo.

Čiča Bolto zbaci opakliju sa sebe, pa će i on svoja kola ispomoći. A čiča Luka mu kaže:

„Nemoј silaziti, jer ćeš i ti ublataviti obuću. Ostaj na koli, ja sam već od blata te od blata, ja ću pomoći.”

Čiča Bolto natira na tu istu jamurinu, i njegova zapanu. Čiča Luka se odapre pa izdigne i njegova kola s njime zajedno.

E, kola su na suvom. Al ne znaš, brate, koja su gadnija, blatavija. A najvećma naravno čiča Luka. Kaže:

„Idem ja pa ću se priobuti, a ti dotle sastruži malo to blato s točkova.”

Otišo je čiča Luka na obalu, sio, izuo se pa cidi obojke. A čiča Bolto čisti točkove.

Kad jedared, začangrće iza leđa više praznih kola Tataščana. Pritiraju priko bare i kad dođu do čiča Bolte, strašno se rasrde:

„Hej, rac jedan! Što si stao na sridinu puta!”

Pa kako koji natira pokraj kola, a on čiča Boltu kandžijom priko ušiju. Koji kandžijom, koji baš bičaljem.

Čiča Bolti jedared već dosta, ko pretelju kajgane, pa zovne čiča Luku:

„Ama ajde, brate Luka, ovi će mi poodvaljivati uši.”

„Oma, oma... samo dok zategnem kajiše...”

Tataščani — jer oni su bili ti, što su čiča Boltu tako častili — pogledaju na obalu i vide čiča Luku.

„Oj, pa tebi je još do obuvanja, ti jedan ovaki, onaki... Sad ćemo mi tebi dati...”

S otim poskaču s kola, pa njih desetak petnaest pritrču čiča Luki i stanu ga odadirati onako đalenski kandžijama i bičaljima.

Njih do petnaestorica bome brzo dodijaše čiča Luki. Kako je sidio, maši se opanka, spopade ga za kajiše, đipi i tako ustajući mazne jednog opankom u glavu. Taj se izvrne, udari glavom onog drugog, i padnu obadvojica. A ostali vidiv, da su došle vile očima, dadu leđa pa odperjaše bez traga upravo kolima. Pođipaju na kola, pa đi! Tako odu, da se sve praši za njima. Jedna kola ostanu. Čiča Luka obuje opanak, dokle se ova dvojica malo oporave, da ih odvede — teturajuće — kolima, natovari ih, da im uzda u ruke, javi konje i oni odčangrću za ostalima.

A ova dvojica posidaju na kola, pa hajd u ime Božje put Baje.

LIK OD ZUBNE BOLESTI

„Tako mi kljuje, kao da mi orlušina kopa mozak.”

„Šta ti je ?”

„Zub me boli !”

„Pa od toga ima lika. Sigurnog.”

„Kaži mi, tako ti spasenja !”

„E pa čuj. Ja sam ga iskušao. Meni je pomogao. Pa će možda i tebi. Evo :

Bio sam gazda na majuru gospodara Đule Antunića. Baš u risno doba udari mi bol u zub. Tako me bolio, da mi se kosa naježila na glavi. Probam rakije, probam obloge, probam bunike, metnem na zub, ali uzalud. Sve većma kljuje, cipa i bisni u glavi. Već sam smislio : idem u varoš do prvog zubara, pa nek mi izvadi ma i sve do jednog, samo da prestane bol. Ali kola i konji svi u žetvi : voze. Poslao bi na drugi majur, tamo su gospodarevi paradeši. Ali nemam koga poslati. Sve je u polju. U nevolji krenem sam na drugi majur. Ja tamo, a kola nema. Četvrt sata se prije odvezla u varoš gospoja Đulinica. Kud ću sad tužan ? Moj kolega, gazda na ovom majuru Pindro, onaj, znaš, Kubin, piše se Ilovac, on me žali, ali mi ne može pomoći. Ja ću opet put pod noge, da se vratim na svoj majur, pa ću dočekati, dok se prva kola ne vrate iz polja. Kaže mi Pindro :

„Znaš, šta ! Kad si već tu, da nisi zabadava drezgo ovamo, odvedi na svoj majur kera. Gospodar je naredio, budući da su na tvom majuru sve vaše pocrkale, a ovdje su ostala dva kera, da jednog pošaljem na tvoj majur. Evo prigode : došao si kao naručen.”

Meni nije bilo do kerova, jer mi glava sve bučila, ali, reko, dobro će biti, bar ću se zabaviti sa kerom pa ću zaboraviti na svoju nevolju. Odriši Pindro kera, jednog velikog gadžu, ha : ko tele ! Da mi Pindro lanac u šaku, a ja hajd kući. Ja koracam, a gadžan kasulji pored mene, sad napred, sad u stranu. Svaku grudu onjuši, uz to dakti pravo kereći. Bilo je oko

tri sata po podne. Vručina, Bogo, kao u kotlu. Gadžo isplazio jezik, dakti ko za okladu, pabušina mu drčka i on skoči za svakim skakavcem, što prhne pred nama. Kad smo došli u po atara, gadžo stane, okrene se svome majuru i omiri okom daljinu. Onda opet pokasa. Kad smo stigli na atar, gdi počima moja njiva, gadžo stao. Ja ga malo trgnem, ali on sidne i više ni makac.

Šta ću sad? Ovamo zub mi kljuje, sve mi siva pred očima, a gadžo ne će dalje. Dovde je njegovo. Da ga pustim, pa neka se vrati?

Šta, da mi se jedan ker otme? Toga nema. Zamotam lanac oko ruke, pa povuc moga gadžu. On baci naprid sve četiri noge, polegne rep i sav legne na strniku. Ja ću njemu, da ću ga batinom, a on đipi i potrči prema njegovu salašu. Mal me nije svalio. Podaprem noge, povučem gadžu, a on opet legne. Šta ću sad? Oblio me znoj, da se ucvarim. Na meni kaput, u čizmama sam, kako sam se obukao za varoš. Šešir mi se otkliza na zatiljak, pljunem u šaku, spopanem lanac oberučki, pa daj tezmaj gadžu po strniki. On se smoto u klupče, a noge mu se usikle ko četiri srtala, sve paraju strniku. Pa što dalje od njegova majura, a on sve se većma opire. Kad ga lanac već počne daviti, on đipi, potrči meni, ali samo zato, da u drugom trenutku opet zapne papke k njegovu salašu. Bilo je, da me amade povuko za sobom.

Ta ne dam od sramote, da me jedan pas nadvlada, već srdito trgnem gadžu, pa daj opet ori strniku. Ne branim ja, ma se ti zadavio na lancu, al ti ćeš na moj majur... Znoj curi s lica, ko da sam se zagnjurio u Palić. Leđa mi mokra, probio znoj čak i svečani kaput, u čizmama sve blečka. Ne mogu ni da otarem lice, moram sa obadve ruke da vučem za lanac. Pogledam naokolo, ne bih l' koga spazio, da mi pomogne. Nigdi nikoga. Samo ja i gadžo. Al i on radi: na smrt i život.

Od tri sata do šest sam se mučio sa strvinom, dok ga nisam dovuko na salaš. Tu sam ga svezao

za veliki debeli dud. Kolac bi iščupao. Uđem u svoj stan, žena preda me. Pita me :

„Šta je tebi, baćo, što si se tako zaduvo? Ko da su te vijali !”

Ja odmanem rukom, otarem lice, sidnem. Uto dođu kola. Poslao ih sa drugog salaša moj kolega Pindro. Onda mi padne na pamet : Ta mene boli zub !

Pipam se po obrazima, pritiskam sve zube redom, ali bola ni u jednome. Sve istirao gadžo sa znojem.

NA „OCE”

I baća Petar čeka „Oce”. Ne, da on čestita, ta njegov je otac već davno umro. A ni zato, da bi njega kogod počestitao : nema on ni ćeri ni sina, samo babu.

Još na „Materice” je došao, dobro naklan, kući i odmah spopao babu :

„Ej, babo moja, danas su ‚Materice’, pusto im ime ! Da su naši golubići živi, sad bi i ti čula čestitke, a na ‚Oce’, ako Bog da, živi da dočekamo, i meni bi oni čestitali...”

Baba se osorno izbode :

„Hvala Bogu, što njih već nema. Ovako sama ja moram da bižim od kuće kad ti pijan dođeš, pa staneš gazdovati, a onako bi i oni sa mnom morali da se kriju za tuđe zidove...”

„Babo, slatka moja babo, danas su ‚Materice’. Nemoj, da se danas svađamo. Ja sam, istina Bog, i sad malo napit, al to je od dragosti. Ta danas su ‚Materice’.”

„Juče nisu bile ‚Materice’ ni prikjuče, a ti si i onda pijan bio ko sikira. Uvik si pijan.”

„Babo, ti dakle prizireš mene. Dobro. Znaj, da me od danas do ‚Otaca’ ne ćeš viditi — triznog. Da vidimo, kome će prija dosaditi.”

„Ti, ako do ‚Otaca’ uvik uspijo budeš, znaj, da će te na ‚Oce’ odneti vrag !”

„Babo, nemoj tako govoriti! Ta i ja sam krštena duša...”

„I ja sam, al se bojim, da zbog tebe, križu moj, ni lice Božje ne ću ugledati.”

U taj mah pokuca na vrati i uđe u sobu komšija Grgo.

„Hvaljen Isus! Čestite vam ‚Materice’!”

„Uvik hvaljen. Živ i zdrav bio!”

„Ta došo sam, čujem, da zdravo ukрупno divanite, pa da ne će rekoh — pogrditi svete ‚Materice’.”

„Već su pogrdene,” reče baća Petar. „Da si čuo, šta mi je baba kazala. Rekla je, da će mene, bolan, na ‚Oce’ odneti vrag. Hu — hu — hu... To sam dočekao.” I stao „zlinecati” — i šmrcati.

„Znate šta?” reče Grgo. „Vi se morate danas pomiriti. Ali to će samo tako moći biti, ako se baća Petar odrekne pića.”

„E, pa ako mora da bude, ja ću se odreći...”

„A, tvoja rič i vitar, to je jedno!”

„Šta? Moja rič! Znaš, šta je: nek me vrag odnese, ako do Božića okusim vina el rakije!”

„Nemoj mi se kleti, kad ni tako ne ćeš održati...”

„Oću, babo! Nek me...”

„Dosta je, dosta. Idi, lezi!”

* * *

Grgo, komšija, bio je čovik višt i okretan. Pun lakrdije. Svi su ga se bojali, jer je imao oštar jezik, a njega nisu mogli nikad uhvatiti, jer je njegova svaka bila „u devet umotana”. Ali volili su ga, jer je svakome rado pomagao.

Bilo je baš licem na „Oce”. Teta Roza skuhala užinu, pa čeka kući gosu. Pogleda jedared, pogleda drugi — pa i treći put. Nema ga, pa nema. Kada oko tri sata evo ti njega. Uvaljan, upljuvan: još i lice mu od blata. Već s tri koračaja zaudara od njega vino.

„Ba — ba... J - a sam se o - pio!”

„Vidim, željo moja živa! A znaš, šta si kazo: nek te ‚nepro’ odnese, ako uspijo budeš.”

„Ka — kazo sam. Al kad je vino ta — tako slatko...”

„Čekaj prisist će ti! Lezi tu pod ambetuš na krevet, pa ću te pokrit opaklijom.”

Digla ga. On lego pa zaspo ko zaklan. Suton se već dobrim uhvatio. Baća Petar hrče, Bogo, sve zvoni ambetuš. „Vuče mrtvima vodu.”

Kad jedared — otvore se vrataca i uđe Grgo. Vodi za sobom magarca. O vratu lanac sa šaraga. Magare je bilo gladno, a Grgo metnuo čelo glave baća Petrove na krevet sina.

Dovede magare krevetu, ovo nanjuši sino, pa turi glavu priko začelja drvenica, da ga dohvati. Lanac se lupi o drvenice i stade pusto zvečit i čan-grtati.

Baća Petar se trže iza sna, hrkne, otvori oči, u sumraku opazi nešto rundavo: oči mu gore, uši velike, a zveči s lancima... Baća Petru stala para. Magare duhne oštro i turi glavu po sino. Baća Petar zadržće u svem tilu pa drekne:

„Joj, babo, evo ga! Sad će me odneti!”

„Nek te nosi! Zašto piješ!”

„Joj, babo, pomози! Nikad više!”

Baba pritrče.

„Sad ću ga svetom vodom!”

S otim uze otud sino, magarac ljutito duhne, da su mu zafrkale nozdrve, zakliješti očima, a zatim zveckajući s lancem ode za baba Rozom i za omotom sina.

Malo zatim dođe Grgo:

„Šta je, baća Petre? Čujem, mal' što niste nastradali...”

Al baća Petar ćuti. Izbekario oči i samo gleda ukočeno. Zanimio od straha. Uneli ga u sobu. Drhće kao prut.

Čak treći dan mu se povratila rič. Prva mu je bila:

„Nikad, nikad više ne ću piti!”

MATERICE

Baba Luca sidi u sobici. Već se počeo suton hvacati. Malopre je otpravila salašare: snaju, Mijinu mladu i njezinih troje dice. Bili su joj čestitati „Materice”.

„Malo su zadugo ostali: bit će sasvim mrak, dok ne stignu na salaš. Ali neka! Joso, najstariji unuk, njemu je već 14 godina. On je kočijaš. Zna dekati ko kaki stari salašar. Dat će Bog, ne će njim se ništa zla dogoditi... Bože sačuvaj! Ona mala Jagica od šest godina, uh da se njojzi štogod zlo dogodi! Volila bih ja sto puti umriti, nego da ona upane u kako zlo... Mala sirotica! Kako me je uzela s obadve ruke za ruku i ljubila, ljubila mi ruku... Valda i misto njezina ranka. Ej ranko moj, Mijo moj, gdi tvoje kosti trunu? Da ti je viditi tvojih šestero pilića. Ovoga najmlađega, što ga ni vidio nisi, ni on tebe, jer si ti poginuo, prije neg što je on na svit došao...”

S otim ustane baba Luca, ode kod dolafa, izvuče fijoku, izvadi iz nje jedan omotić. Metne omot na astal, razdriši ga. U njemu svežanj pisama, karata. To je pisao njezin sin Mijo sa bojišta, iz Rusije. Ovo posljednje, ovo je pisao njegov starješina oficir. „...Vaš sin Mihovil danas junački pogibe. Već smo ga i pokopali: pod selom R. U vojničkom groblju, pod numerom 2358, u zajednički grob.”

„Srce moje!” šapne baba Luca, a iz očiju joj trgnu dvi krupne suze i strču se niz namrskane obraze; za njima i druge dvi. Više nije, jer je baba Luca maramicom obrisala oči.

Uzme iz svežnjića jednu kartu.

„Ovo je posljednja karta Antunova. Mijo je poginuo, zna mu se i grob... Al Antun moj, najmlađi, najmiliji, srce moje izvađeno... njega je tako nestalo, pa ni groba nema. Ništa, samo ova posljednja karta.”

Ode kod pendžera pa čita:

„Slatka Nane moja! Danas, na dan ‚Materica’, iz daleka celivam vam blage ruke vaše. Mi ovdje obilno

dobivamo ora i jabuka i lišnjakova. Alaj su lišnjaci vrlo koštunjavi, pa nam zvižde oko ušiju. Orasi se raspadaju više glava naših, a jabuke gruvaju o zemlju i razbiju i razbace naše zemunice..."

Suze opet trgle na oči, ali ih baba Luca nije brisala.

Pogledala kroz pendžer. Priko puta otvore se vrataca i kroz njih izađe Kata, divojka kćer Ivana S...ća. Lipa cura: zdrava ko jabuka, blaga ko golubica, čista srca ko anđelče. Obukla se, pa će u društvo, da dile „Materice”. Baba Luca je opazi, pa stade nabrajati.

„Antune moj, željo moja! Da je srića, da si mi živ i da si mi kod kuće, nana bi ti želju ispunila: dala bi ti, da uzmeš, koga ti srce oće..."

U taj trenutak zakuca netko na vrati. Baba Luca se strese, al se odmah snađe i javi:

„Unutra!”

Otvore se vrata i uđe jedan čovik. Visok, upravan, crna brada krasila mu blido, lipo lice. Obučen je u staro, drpavo, austrijsko vojničko odilo. Na glavi mu kapa talijanska.

„Hvaljen Isus, stara!”

„Uvik hvaljen bio, sinko.”

„Je li ovo kuća gazda Mate V...ća?”

„Ovo je kuća pokojnog Mate V...ća. Pa koga tražiš, sinko?”

Mladi čovik baci kapu, raskrili ruke i pođe starici:

„Nane, slatka Nane moja! Ne poznate me?”

„Antune!” vikne starica i zatetura se. Ali nije pala. Prihvate je dvije jake ruke Antunove i zagrle je.

Stara je brzo došla sebi. Najpre se isplakala na grudima sinovim i izljubila ga: u lice, u usta, u prsa, onda sila. Antun kleko prid nju, uhvatio je za ruke pa je ljubi u ruke i govori:

„Hvaljen Isus, čestite vam ‚Materice’! Nemojte odbiti ni ovog sirotana, iako je malo kasno došao..."

Ona se prigine njemu pa mu grli glavu i govori:

„Živ mi i zdrav bio, moj mili, moj ožaljeni, moj izgubljeni, al nađeni!... Pa šta bi, da ti nama dade materica?“

„Dopustite mi, da uzmem Katu. Bog je ispunio vašu želju, a vi ispunite moju...“

„Ispunjena je, rano. Bog vas blagoslovio!“

U ponedjeljak je Antun već išao na salaš rad snašice. A u četvrtak je već išla rakija u komšiluk. Posli sv. Tri kralja biti će i svatovi. Daj, Bože, srićno!

MARIČIN BOŽIĆ

Bilo je uoči Badnjeg dana. U vrlo maloj i vrlo siromašnoj sobici leži žena, tako 35 do 40 godina. Uz nju divojčica od 5 do 6 godina.

„Marice,“ oslovi je žena i pogladi po raščupanoj kosi, „sutra doveče će doći mali Isus. I donet će do broj dci mnogo koječega. Šta bi ti najvolila?“

„Ja bi volila, da vi ozdravite, nane.“

„To ne znam, oće li dati Isus. Kad, rano moja, ni kruva nemamo. Samo još eto malo: to ćeš ti sad pojisti za ručak, p' onda više nema.“

„A vi bi ozdravili, da ima kruva?“

„Bi, Marice, bi. Nana nije toliko bolesna, koliko je gladna,“ reče žena više sama sebi nego ditetu. Ali Marica je dobro čula te riči.

*

Na pijaci med zeljom stoji pored piljarica mala Marica. Taka raščupana, gologlava, raspojasa. Digla pregačicu i u njoj nešto drži. A dršće u svemu tilu.

„Šta ti tu mašla radiš?“ zapita je starija, dobro opravljena žena.

„Prodajem.“

„Pa što prodaješ? De, da vidim.“

Marica raskrili pregačicu i izvadi iz nje — bebu, lutku.

Marica je digne i suznim očima i drhtavom usnom reče:

„Dajte mi za ovu bebu deset kruna, da kupim mojoj nani kruva. Ona kaže, da će ozdraviti, ako dobije kruva.”

Žena se otkrene, obriše suze, onda pogladi malu po glavi pa kaže :

„Ajde, dušice, sa mnom vašoj kući. Ja oću da vidim tvoju nanu.”

Odu. Vidi bedu, siromaštvo. Dice četvero. Dvoje služe, pa nešto privride. Marica i manja joj sestra troše, a mati, kad može, radi, kad ne može, leži pa boluje. I gladuje.

Stara gošća je bila trećoretkinja. Javi stvar upraviteljstvu, i Maričina nana dobije nesamo kruva, već i kolača. I Marica dobije suknjicu, leveš, maramu na glavu, pa još i dobre tople čarape.

*

Badnje večer. Marica i manja joj sestra obisile se laktom o astal, pa gledaju sve dobro i lipo, što im je Isus poslao. I nana tamo stoji. Najila se, pa ozdravila, barem se digla.

„Isus je zapovidio, da oni, koji imaju mnogo, dadu onima, koji nemaju. Zato smo mi sad dobili sve ovo od onih, koji imaju, pa slušaju, šta Isus dragi zapovida.”

Marica otvorila velike oči na mater pa ćuti.

Otvore se vrata. Uđe Vita, Maričina drugarica. Bosa i gologlava.

„Odi, Vito, vidi, šta mi imamo. Ovo je nama mali Isus poslo po dobrim ljudima. Je li tebi Isus štogod poslo ?”

„Meni nije,” reče mala Vita. „Moj bačo je popio sve, što je zaradio, pa sad ne ćemo imati ni kolača, ništa. Došla sam kod vas, da se malo ogrijem.”

„Vito !” vikne Marica. „Meni je Isus svašta poslo : i maramu i suknju i čorape. Ja imam stare čorape, te će meni dobre biti. Evo ove, što mi je Isus poslo, dat ću tebi. Ja imam, a ti nemaš.”

Mati čuje pa ćuti. Rastare šakom suzu iz očiju.

Vita primi i odmah navuče čarapice na gole nožice.

U taj čas kucne netko na vrati. Uđe — Bašo, Maričin otac!

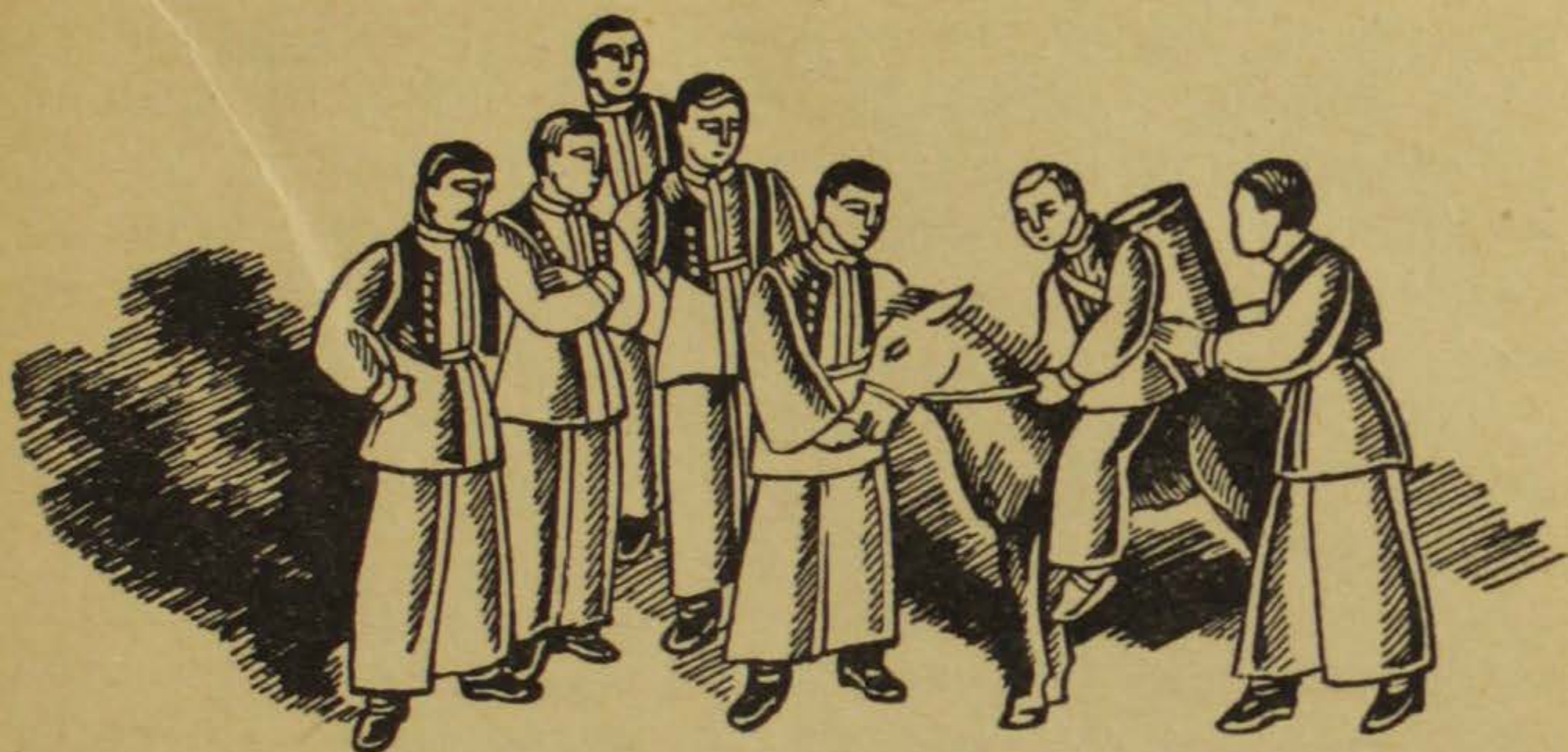
„Hvaljen Isus, čestito vam badnje večer, Isusovo porođenje!”

Nitko nije odgovorio. Žena mu poleti u zagrljaj, a Marica, Vita i Jelka, manja kćerka, stale pa se zagledale. Kad je nana došla sebi, zovne dicu:

„Marice, Jelko: evo vaš bačo. Evo došo je, hajte, ljubite ga u ruku.”

Dica bojazno priđu, on ih diže na dvije ruke svoje i pritisne ih k sebi i stade krupno, muški jecati. S tima jecajima su izašli svi jadi patničkog srca jednog jadnika, što se za pet godina u njemu naslagalo u ratnom zarobljeništvu.

Marici je, dobroj, plemenitoj maloj dušici, Isus sve poslao na Božić...

MOJE ČOBANOVANJE

Svršio sam drugi razred osnovne škole. Kod kuće me nisu mogli upotrebiti ni za što, a salaškom rodu nisu hteli moji roditelju da sa mnom dosađivaju. A ja bi u polje kao u raj. Još mi se iza dve godine duša svejednako kupala u sunčevu svitlu, opojena mirisom poljskog bosiljka, zelenoga kukuruza, pčelinjim zujanjem i njihala se u visini na talasima ševina pivanja. Polje, polje... Šarenilo poljskog cvića, švračja nožica, različak, rižak, još i magareće trnje... Sve me je privlačilo, mamilo : hajde u polje... Sva srića, imao sam tetka čobana. On mi je bio kum na krizmanju. On se našali :

„Haj, Stipane, o' š bit moj bojtari ?”

Da li oću ? O, to je vrhunac svih mojih želja. Biti bojtari ! Imati kuku ! I kabanicu ! Jašiti na margarcu ! Nositi mliko u dve čobanje ! Da li oću ? To bi bio moj raj zemaljski. O, o !... Ali nisam smio ni pisnuti, nego sam samo pogledao na nanu. Valda mi je pročitala iz očiju, šta se u meni zbiva. Ona se sa nekoliko riči „udivani” sa tetkom i ja posta — bojtari.

Bio sam glođvasto derle visokog stasa, tako da su sa malo truda prekrojili za me jednu staru kaba-

nicu. Galir sastrag ostao kao i prija, i rukavi, samo su ih odozdol potkusavili malo. Vrlo malo, tako da se amade vukla za mnom po zemlji. Ali su mi pod vratom prišili svezu od novoga kajiša. Dobio sam i štap, ali — bez kuke. Dobar, oguljeni, suh drenovac, ali ni kuke ni karike... Taj sam manjak naknađavao time, da sam, kada je tetak ili njegov ortak Stipan Lemeš otišao na vašar ili kuda bilo, ja njihov štap sa kukom i karikom nosio za ovcama.

„Tanja” nam je bila u Tuku. Tu dva pulina i veliki čobanski ker, kolik dobro tele. Tetak ga prozvaao Bošnjak. Mislim, da je imao nekog zlotvora, pa je njegovo ime dao keru. Iz tog se vidi, kako je tetak volio još i zlotvora svoga, jer je njegovo ime nadio najkorisnijem svome pomoćniku. Bošnjak je bio neobičan pas. Kada je netko došo, da se sa tetkom ispravlja radi nekakve zobi, što je mamila ovce, ili zbog kakvih kukuruza, koji su ležali blizu strnike, gdi su ovce imale svoju pašu, pa počeo da ukрупno divani i slučajno digne ruke, on je odmah bio dolje: Bošnjak je sastrag skočio na njeg, ošinuo ga o zemlju i metnuo mu šape na ramena, a gubicom mu obzinuo gršu tako, da je čovik ležao ko mrtav. Kad je tetak zovnuo Bošnjaka, on je otkoračio sa čovika, ovaj se digao — i razgovor brzo svršio pa otkulecao. Tetka je zamolio, da ga otprati do uvratina.

Kerova smo dakle imali i imali, ali magarca skoro nikakvog. Bila je jedna siva matora magarica, tako matora, da nije bila vridna da sažvače ni najmlađi zametak kukuruzni. Koracala je ona sirota vrlo brzo, kad smo išli s mlikom u varoš, još brže nego druga magarad, ali je slabo odvađala.

Meni se nije nikako sviđala. Drugo magare, kad štogod usput šušne, kad spazi ususret kera ili bilo šta drugo, živo ili neživo, ono digne glavu, načuli uši, zaštriže, pa će da nešto po magareću i frkne. Ali matora sivka bolan, kako krenemo, i ona spusti glavu i oklepa uši: zadrma i ide jednako, kao da je drvena mašina. Još ni repom nije mahala, osim ako

ju je kakav obad ubo, ili sam je javio sa stiskom opanaka.

O, malo nisam zaboravio opanke. Moj mi ih čiča „sputro” od starih sara sa čizama. To su bili opanci! Naprid sto mrsaka, sitnih ko na švapskoj suknji. Šiljasti ko baba Lucin nos; ona se svaki dan zato svađala sa svojim didom, koji joj je govorio: „Opet si turila tvoj zaoštrljasti nos, kud ne triba.” Kad sam s otim opancima stisnuo slabine sivkine, odmah je mahnula repom i stala. Jednom ričju sivka je bila slabo magare. Za mene, koji sam oprobao na Gatu svu šnajdersku magarad od Škoranove pa do Nojčičeve. A ti su magarci odgojili na svojim leđima pet do šest šegrtskih generacija, izakako su ih kao „ovčje konje” poslali u penziju, da vuku krojačke kovčege. Stane ko jagnje. Ti se popneš. Druzi pušte glavu, baća Mate, varoški svinjar, kara nas izdaleka, a magarac đipi ko pomaman, skoči desno, skoči livo, skoči uvis, rep baci nakrste, potrče među svinje, dok napokon usred bare, gdi svinje planduju, strese, te magarac otrče malo dalje i sa podsmihom pobedioca gleda, kako se ti vučeš iz blata već naprid osićajući modrice od peruške, što ćeš od nane primiti za ublaćene košulje. To se naravno dogodilo dva ili tri puta. Onda sam se i ja izumio, kako se triba držati za grivu, pa nogama oko trbuha magarčeva, da me ne zbací kao mače, kad padne s tavana. Toliko sam već napredovao, da jedan sivi magarčina, na kojem se još nije živ šegrt ugrijao, nije mogao da me zbací, već je trčao sa mnom po svem Gatu, dok me napokon ne sastruže sa sebe ožuljav se o jedan mladi kiseljak na novom onda vašarištu.

Zato nisam bio sa sivkom nimalo zadovoljan. Nikakve opasnosti. Valda da sam i slučajno s nje pao, i ona bi legla, da sa nižeg padnem, da se ne bi ugruvao.

No moja muka nije bila zadugo. Moj tetak kupi na vašaru od nekih Dalmatinaca veliku magarčinu. Crn, vran ko gavran. Uši male i glava mala, noge visoke i tanane... kao kakav arapski konj. Tetak mu

nadine ime Maksin. Imao je jedan loš adet: nije trpio dite u blizini svojoj. Čim je čuo dičji glas, on je zastrignuo ušima i namištao se, da se vući. A zato su ga kupili, da brže doveze mliko u varoš, da se ono ne bi u vrućini pokvarilo. Ali je vrućina škodila i čobanima, nesamo mliku. Oni bi rado poslali mene, ali kako će, kad me Maksin ne trpi ni za grošić. Naposlitku iza dugoga moga moljakanja naume, da će me poslati s mlikom na Maksinu. Ko veseliji od mene! Natovare mliko, jedan zatisne Maksinu oči, a drugi me baci na leđa magarcu, dadu mi u šake veliki štap sa kukom i sa karikom i utvrde me, da putom ne pisnem, jer ako Maksin čuje moj dičji glas, bit će me na sve strane. Ja klimnem glavom i pođemo. Da posvidočim Maksinu, da sam „čovik“, okrenem deblji kraj štapa i okinem Maksina po glavi. On zatrese glavom, digne je i pokasa. U mene srce sve igra, sve se cipa od dragosti. Mislim, da sam mustulundžija. Sretne ljude, sretne žene, sretne čak svoga učitelja, pokojnog Peru Rajčića. Treba ih pozdraviti. Ja šešir podignem, ali riči ne puštam. Ni da pisnem. Tako stigosmo kod Čičine kuće. Tu me skinu žene, izliju mliko, a iz druge čobanje razliju popola, pa me ko i prvi put posidnu na Maksina, dok njemu zakrile oči, da ne vidi, ko mu sida na leđa. Isto se to dogodi i kod moje tetke Jelke. I tu me natovare povrh praznih čobanja, ja raskrilim široke gaće moje (imao sam gaće u četiri pole, jedva su stale mrske oko mog vitkog stasa), pa „Bože, pomози“! Ali samo u sebi. Maksina opet oparmačim štapom po glavi, pa evo nas za čas ispod senćanske gvozdene ćuprije. Maksin ide, sve se praši. Pored puta dubok jendek. Pun dikice. Na tu miru nanese anđeo mog najboljeg druga, Šimu Mikinog. Kad me je vidio, kako se šepurim na Maksinu, on poviče sav razdragan:

„Ao, Stipane, otkud tebi tako lip magarac? Ajde, pusti i mene, da i ja malo jašim!“

To je bilo mnogo. On da jaši! On, ni bojtari ni čobani. Bio je gušćar pred njihovom lazom. Ja se prevarih i dreknem mu:

„Mani se ti jašenja!“

Kad je Maksin čuo moj dičji glas, on zastrže ušima, pogleda bisno natrag. Onda: po tri koplja u visinu skoči, a naprid skoči po četiri... Ja se držim, al on pravom magarećom lukavosti skoči desno tako bisno, da se ja srušim s njega upravo u jendek, strm i dubok do dva hvata, i stadoh se kotrljati po dikici u gaćama i u košulji baš do dna jendeka. Maksin ode ko iz puške, a ja se iskopelja iz jendeka i stadoh tribiti dikičine boce iz ruku, iz nogu, sa leđa, odasvuda. Jedva sam se oćibao od silnih boca. Šime pobigao još s početka tragedije, a Maksin otkasao pa do tanje nije ni stao. Samo jedared se okrenuo, kao da bi rekao:

„Aj, oćeš tući Maksina po glavi!”

Ja uzeo sa zemlje štap sa kukom. Prije sam ga uvijek nosio na ramenu i preko njega obisio kabanicu ko pravi čoban. A sada sam ga stao drljati za sobom. Malo pa postanem i češem i stiskam rane, što ih dikica zadala. Tri dana sam se škrabao, dok nije nestalo bola i svrabeži.

Uto je došla i škola, dokonča moje čobanovanje i ja se sa Maksinom navike rastadoh. Onda sam prvi put iskusio na svojim leđima, da nisu svi magarci — magarci.

PRVA KRAĐA

I.

Mati mi dozvolila, da idem sa Đurom, komšin-
skim sinom. Njemu je bilo 16 godina, a meni 6. On
je čuvao svinje, nekih dvadesetak komada. Naših
je među njima bilo troje. Ginuo sam za poljem. Ujutro
istiramo svinje čak pod kiš-salašku šumu. Na str-
niku. Strnika obrasla travom. Trava miriše, Bože,
kao život, kao sreća. Rosa trepti po njoj i smije se
kao milijun malih sunaca i preлива se u sunčanom
svitlu u sto boja, a one pivaju i igraju po svem polju
i nadmeću se sa ševom, koja u visini klikće suncu i

toploti i cviću i svojemu gnjizdu, koje se krije pod visokom mrginjskom travom. Tada sam prvi put ositio Boga, Stvoritelja. Kada sam došao sebi opojen od sunčeva svitla, od milijun treptavih boja, od ševina pjeva, od omamnog mirisa cvića, trave i zemlje, pogledam i dalje i vidim kiš-salašku šumu, koja je odvojena od naše strnike dubokim jendekom. Vidim spahinsku njivu, koju oru sa deset plugova, a svaki sa dva rala. U jarmu po osam volova, rogovi im od hvata, a navrh rogova kugljice, da ne bi koga osakitali sa velikim rogovima. Volovi polako koracaju drljajući noge za sobom. Plug se uriye u zemlju, žile od biljki pucaju, zemlja šušti i osiplje se kao suva tarana. Za plugom nastaju dva nova kajiša i jedna duboka brazda. Dno brazde sja se kao smola. Iz te će zemlje niknuti pšenica, a od nje će biti slatki krušac svagdanji.

Oči moje u svu šir otvorene gledaju ta čudesa i kroz njih siplje radost života, da i nesvisno slavi Gospodara života, Svemogućega.

Iz moga promatranja trgne me glas Đurin :

„Stipane ! Ručati !”

Ja se okrenem i vidim svinje, kako su se porazmištali odmah do puta, gdi je trava najmasnija i najslasnija, vidim Đuru, gdi prostire na drumsku obalu svoju kabanicu, iz rukava vadi svežnjić, jedan, pa još jedan, odvezuje i sida uz kabanicu. I ja se požurim i sidnem s druge strane, skinem šešir i prekrstim se. Zagrizem u komad kruha, a iz usta mi sve štrca glad kao mliko iz nabrizgala kravljega vimena. Ja jidem kruha, a Đuro kruha i crnoga luka. U kruhu kao da sam ositio slast šećera. Međutim motrim na sve strane. Rose nestaje i trepeta, opkoljava nas vrućina, neka vlažna zapara, prida mnom jatance mravi, trude se, da odnesu mrvice, koje su otpale od našeg kruva. Malo dalje žuri zelena bubica vrteći desno, livo, kadagod dođe do veće ili dublje zapreke. A po poljskom cviću trepere leptirići : modri, žuti, šareni, mali i veliki.

Đuro me ozbiljno opomene :

„Koji prije pojide, taj će od onoga otimati!”
Ja se požurih i uspe mi da posljednji zalogaj zagrizem zajedno sa Đurom. Malo poslije pokaže mi Đuro u jendeku duž druma kupinjaču i upozori me, da je to za jilo. Ja okusim modrikaste crne jagode i svide mi se. Kad sam već jio do volje, opazim, da su mi prsti, a po svoj prilici i usne rumene od kupinova soka. Padne mi na pamet, da bi mogao s njome ofarbati bičalje. Imao sam nov kožni pleteni bič sa „šalangovima” i bičalje strugarski izrađeno, još se bili. Ofarbam ga kupinjačinim sokom i dobijem bičalje višnjove boje na bič — bez švigara. A ja bih da „pucam”... U Đure je bilo pri bičalju među šalangovima i dva-tri švigara, al to nisam smio da diram, a nisam ni mogao, jer je on svoj bič uvijek vukao za sobom.

„Alaj, Đuro, daj meni jedan švigar!”

„Kako ne bi! Idi pa iščupaj!”

„A gdi ću iščupati?”

„Eno iz volovskog repa!”

„E, kad će me vo probosti!”

„A, ne će ni znati. Nego neka te orači ne vide, jer će te oni za to navoštiti.”

Dobro. Sad znam. Kad su i orači sili da doručkuju, volovi poligali pa stali da priživlju, ja se došuljam kod jednog zdravo repatog i stanem da vrebam. Kad vo odmahne repom od muhe, ja se primaknem, da iščupam švigar, ali prije nego ću namotati strunu na prst, on opet mahne repom. Tako sam triput probo, uzalud. Vo misli, kad ja samo motuljam, da je muva, pa se brani. Jedared sam dobio repom i priko — nosa. Četvrti put, već višt motanju, savijem strunu oko prsta i trgnem. Zatvorio sam međutim oči, ako vo đipi pa me zgazi, da bar ne vidim svoju smrt. Ali vo nije đipao, ni maknuo nije, samo je malo oštrije mahnuo repom. Valda je mislio, da je kakav krupan obad zabo žalac u njegov rep. Tako se ja domogoh struka švigara i opletom ga, pa ga metnem na čapov. Đura mi razrezao čapov na vrhu, da mogu pričvrstiti švigar.

Odma sam probo, oće li da puca. Omahnem bičem oko glave, ošinem, puknem. Iz šume se čuje krasan odjek. Goveđa struna još jače puca nego konjska.

Međutim dođe čopor naših svinja bliže kukuru-zima, zamirišu im kukuruzi i matora Kara umakne. Moj bi bio posao, da ih odvratim, ali budući da su tu bili i volari, Đura sam potrči, da svinje što prije odbije iz kukuruza. Tako je višto protrčo kroz kukuruze, da je, kad je došao „na tanju”, stao kod kabanice, a ispod košulje spuste se tri zelena klipa kukuruza. On to višto spremi u rukav svoje kabanice i pozviždi, kao da se nije ništa dogodilo. Ja sam sve motrio i vidio.

Uveče sam ispriповidio materi, šta sam vidio od Đure. A ona mi je svitovala, da ne probam ništa uzeti, što je tuđe.

„A je li i kupinjača bila tuđa?” pitam ja.

„Ne, kupinjača je pored puta, ona je svačija, pa i tvoja.”

II.

Sutradan nisam mogao sa Đurom „za svinjama”. Tribalo je čuvati novu taranu od vrabaca i od kokošiju. Na podne, dok je mati sa manjom dicom užinjala, ja pod izlikom, da nisam gladan — bilo je s paradičkom, a mene sa čorbom od paradičke da odvijate na kraj svita, — odem pod ogradu, što nas je dilila od komšinske bašče. Na ogradu se popela dugačka vriža od tikve. Veliko njeno okruglo, vidnozeleno lišće sada se nemoćno „oprostilo”, kao da vene. To lipše su se isticale krupne, već biljucaste tikve. Kao da ih tkogod ponavišao na uvelu vrižu. Sunce je peklo, da se spržiš na njemu. Ja pogledam unaokolo. Nigdi ni žive duše. Znao sam: i komšini sada side za zdilom... Da je meni jedna od tih lipih, formastih tikava... Samo jedna. Ta ima ih pedeset... Komšija ne će ni poznati, da je manje. A i ne treba mu tolika tikva...

A ja bi je lipo očistio, namazao slaninom, da porveni kao kožni bič. Izvadio bi iz nje sime, na godinu posadio, pa bi i ja imao tikava puna lotra. Onda bi komšiji vratio njegovu jednu. On bi se još radovao : mislio bi, da je poklon...

...E, ali to nije tvoje ! Da ih komšija sve polupa i baci na đubre : njegove su. A tvoje nisu. Ne smiš da uzabereš ni jednu...

A kako je Đuro uzabrao 3 klipa kukuruza ?... Kako mi je kazao, da iščupam švigar iz volovskog repa ?... On kukuruz kući, ispurio, požio, pa ništa...

A tikve sve se smiju izmed sveloga lišća... Popnem se na ogradu, spopanem jednu i povuc. Sva se vriža povukla, a tikva ne će od vriže. Uzmem drugu. Ni ta se ne kida od vriže. Tada se prignem i svojim skoro izraslim novim zubma pregrizem držak i — tikva je moja. Skočim sa ograde i bižim, kao da me kurjak goni. Nisam smio da odnesem tikvu kući. Vidit će mati. Sakrio sam je u „šenflik”. Kad se mati zaposlila, uzeo sam tikvu i uznio na tavan. Neka dozrije.

Prošlo je tu lipo vrime. Uoči neke svetkovine — Male Gospe, šta li — kaže mi mati :

„Idi na tavan, skini mi svileno sito.”

Ja na tavan. Vrata tavanska iznutra za kućni vrati.

Pod listvama šavolj pun vode. Prvi mi je posao bio, da vidim, je li zrila tikva, što je ćućila za odžakom. Zatresem tikvom, špice zvrče.

„Dobro je. Zrila je.”

Tikvu u jednu, sito u drugu ruku, pa ću na listve. Kad metnuh nogu na prvu pričagu, izgubim ravnotežu i skrndavim se sa listava. Padnem na šavolj i o rub šavolja udarim nos, baš sedlo, hrskavicu. Tako sam se udario, da mi se mrždavac smrskao i pao u jednu liniju sa dvije jagodice. Na lupu ispade mati u kujnu i vidi : sito se otkoturuškalo pod odžak, tikva leži u sto komada, a mene oblila krv. Mati je odmah bila načistu, šta se dogodilo. Prije svega me

je strašno izmlatila prutom, koji je uvijek bio u ćošiću za vrata: svet i netaknut kao kraljevsko žezlo. Onda me je oprala i vidila, da sam nakažen. Rekla mi je: „Neka te taj slupljeni nos uvijek sića na Božju svetu zapovid: ne ukradi!“

Moj je nos i danas slupljen i nakazan, a Božja zapovid se i danas osvećuje na onima, koji je krše...

NOV ŠEŠIR

Već se hvata suton. Kokoške su poligale, guske se dogovaraju i za gúskom se, što ih vodi, njih četiri jedna za drugom gegaju u guščinjak. Mati u vinogradu sije salatu, jer smo ovog prolića doselili na subašluk Ferčike Jagića, da nam otac bude i pudar te obradi četiri motike vinograda. Vrata se vinograda otvore, nana dolazi, zatvori za sobom vrata, strese sa pregače pisak, a mi se, brat Blaško i ja, uhvatimo s dvi strane za dvi ruke njezine i ovaljamo lice o njezinu haljinu. A ona nas pogladi i jednog i drugog po glavi.

„Nane, ja sam gladan.“

„Odmah ćeš dobiti večeru. Sad će čiča doći, samo što nije tu.“

U taj mah sa vrh slame zalaje Fickov, naš mali kerić, ositno pseto i pametno. Lane kratko i snažno. Njegovo lajanje odaje radost.

„Eto, ide čiča!“ reče mati.

I doista iz daljine od tri duži pas je ositio svoga gosu i javio njegov dolazak.

Čiča, kadgod je došao „iz varoši“, uvijek nam je nešto dono. I sad, kada smo istrčali prid njega, on izvadi iz torbe nešto oveliko zamotano u nov šušćavi papir.

Razmotamo i iz papira se nasmije na nas — šešir! Dva nova šešira!

„To vam je poslala majka,“ reče otac. „Za Uskrs.“

Mi smo odmah podilili šešire : meni veći, a njemu manji. Najprije na glavu. Ko da smo se u njima rodili. Onda, kad smo stigli unutra, pri svići stali smo da ih sa svih strana promatramo.

U mojega bila postava, a u Blaškovoga ružičasta, „rozlinkava”. Crni okrugli šeširi, onda moderni, a sad već zaboravljeni.

MI SMO ODMAH PODILILI ŠEŠIRE: MENI VEĆI, A NJEMU MANJI.

Te noći nisam mogao dugo da usnim. Šešir mi prid očima, pa kudgod bacim misli svoje, odsvakuda izdiže se crni, novi šešir sa bilom postavom...

Ne će me na Uskrs vijati magarac...

A i Blaško ima. Njegov kanda je još lipši, sa rozlinkavom postavom...

Sanjao sam, da u novom šeširu idem na Uskrs u polivanje. I svi me gledaju i svi mi se blago smiše. I cure. Dolaze prida me, gotovo da klecaju prida mnom, da ih polijem.

Mati je ostavila šešire do Uskrsa u kovčeg.

Blašku je sašila dugačku košulju sa zaponjcima na rukavima. I dala na njegov još „nepoparenu”. Valda nije druge imala, da da na njega.

Mati je krečila oko kuće za svece i kad je svršila, nalije u drvenu kačicu, u kojoj je bila zagasila kreč, vode, pa metne kačicu nasred avlijice, da se kiseli, pa će je onda oprati. Ona otišla u dućan, čak u „Kobasšor”, da kupi sitniš za uskrsne blagdane. Malo šećera, malo morskoga grožđa. Varzila nije kupovala: mi smo varzilali uskrsna jaja korenom od štavolja i zelenim žitom.

Kad je mati otišla, Blaško ode u dugačkoj novoj košulji kod kačice, stade se brčkati, poštrapa košulju i ona u prahu postade prljava.

Meni, kad to opazih, sune u glavu paklena misao: nagovoriti ću Blaška, nek opere novu „nepoparenu” košulju... Znao sam, da se tako rublje ne da više oprati. Zapari se i ostane dugo „zadavljeno”. Bio sam sedam godina, a Blaško tri.

Blašku nije trebalo dvaput kazati. Ionako je bio čistomelja: uvijek je, kad je mati prala, bio kod korita. I sad skide on novošivenu košulju, smulja je u krečnu vodu i stade je prati.

Ja dotle utrčem, uzmem svoj novi šešir i metnem ga na glavu. Ja sav odiven, a Blaško sav go. Kad je on vidio mene u šeširu, ostavi pranje, utrče i on, izvadi svoj šešir, pa ga natakne na glavu. I opet na kačicu. Šešir mu, kako se sagnuo na pranje, spade s glave u krečavu kačicu i sav se ofarba od kreča. I namoči se pošteno. Lipa rozlinkava postava se odlipi i ispade iz šešira. On se lati, da sapere bili kreč sa crnog šešira. A ja gledam. „E sad si moj. Sad ja imam nov šešir, a ti — dronjak,” mislim ja u sebi.

Uto Blaško opere šešir, metne ga na sunce, izvadi postavu, i nju će na sunce. Ja ga nagovorim:

„Metni postavu na glavu, pa ćeš biti vrlo lip...”

Metne. Košulju isto izvadi iz krečave vode, is-
cidi, prostre je — na zemlju, da se promane.

Dok smo se ovako, meni ugodno, zabavljali, vrati se nana iz dućana. Ja zlorado pomislim: Ala će sad Blaško biti bijen. Šta je naradio... Nagovorim ga, da još mokru košulju navuče na se, postavu metne na glavu, pa nek iziđe prid mater. On, dite, i učini.

„Vid' te, nane, ja opro košulju. I šešir.”

Kad je ona, jadnica, vidila, šta je mali naradio, obuze je ljuta žalost. U ruci je nosila grdu bagrenovu granu sa bocama, što je odlomila bila za obranu od vašaka. S tom bodljivom granom ošine mog Blaška priko košulje jedared i dvared, dok nije došao sebi i shvatio pogibelj. Tada on dade leđa i biž! A ona za njim. Kadgod ga dohvati, a prut uvijek ostane kraći. A boce se nazatucaju u košulju i kroz košulju.

Ja, kad sam vidio pogibiju, htidoh učiniti koncentraciju u vinograd. Ali snažan glas iz materinih usta me uputi u sobu, kamo je i Blaško regrupisao. Tu on siromah sio do duvara, a mene snađe oluja nasred sobe. Deblji ostatak dugačkog pruta okusila su moja leđa i podleđe, tako da sam se okrećao i igrao od nevolje. A Blaško — svaki treći i četvrti udarac je na njega pao — on je žuljao nogama po zemljanom podu od muke.

Tako smo: on svirao, a ja igrao, a mati gudila, dok je trajalo u ruci gudala, velikoga bagremova pruta.

Tada je iskazala osudu:

„Šešir tvoj bit će Blaškov, a tebi eno njegov!”

Malo posli smo tribili boce, gdi smo dohvatili rukama, svaki iz sebe, a što nismo dohvatili, to smo vadili jedan drugome. I motrili debele masnice. Nije zalud bila mati u „Kobas-šoru”.

Tako ja nisam imao na Uskrs nov šešir, a Blaško je imao. Njegov se pokišeljeni šešir rastegao „ko burag”, pa je baš „pasirao” na moju grišnu glavu.

MOJ PRVI PRUSLUK

Ušao sam u šestu godinu. Toga lita sam dobio prve gaće i prvi prusluk. Dotle su bila odila : suknjica, p'onda bekeš, p'onda „flundre”, rastriz sastrag.

O Maloj me je Gospojini otac ponio u „Bili” Aljmaš. Gaće i prusluk na meni. Gaće široke, Bogo, da ih nisam mogao da stegnem ; ne mogu da stanu na ugaćnjak. A prusluk od sivog štroce, sa crvenim pucama od cakla. Dok sam još čekao prusluk, uvik su me zamamljivali, kada su me slali u dućan ili rad vode :

„Idi, dobit ćeš prusluk ,od nevidiša na nemariš grane’.”

Uvik sam tr'o glavu : kaki može biti taj „nevidiš” ? Vidio sam u strica, momka svilen prusluk na grane. Al to nije „od nevidiša”. Pitao sam i druge sa pruslukom :

„Je li, od čega je ovaj tvoj prusluk ?”

„Jedan je bio od tifle, jedan od sukna, drugi od čohe, drugi od cvilika, drugi od svile, od kumaše. Ali nijedan od „nevidiša”.

Taj „nevidiš”, to mora da bude nešto još drugačije nego i sama svila i kumaša.

A kad sam ga dobio i obukao, onda sam vidio, šta je taj „nevidiš”. Krasno! Šta je stričev svileni prusluk napram moga, moga od „nevidiša”.

P’onda te „na nemariš grane”. Malo me je dirala ta rič „ne mariš”. Kake će te grane biti, a da ih ja ne marim?... Al sam se utaložio sa tom misli: bile kake bile, ja ću mariti za njih.

A kada sam vidio grane na „nevidišu”, a meni novo sunce ogranulo. Grane ko i na drugom štrocipoisakakale iz mezeva, pa sve roje, sve viču, sve pivaju...

Promotrio sam svaki prusluk, koji mi je ususret išao: momački i dičiji i didinski, al nijedan ni bojtar mojemu! Take grane, takav sjaj, tako šuškanje... A jok, toga više nema. P’onda puca. Od crvenog cakla. A žuto uvo na svakome. Pa kad sunce padne na moj prusluk, crveno caklo sve sikće, a kroz njega se smije žuto uvo od puceta...

Kad smo u Dalju sišli sa voza i pogledali u do, gdi je crkva i „proštenje”, ja sam vidio sijaset naroda, kola, konja, velike hrpe lubenica i dinja. Meni se učinilo, kada smo se ukazali nad bilo-aljmaškom dolinom, da se sav narod okrenio glavom ovamo, da vidi moj prusluk. Još i konji podizali glave iz šaraga i puna usta sina klimali glavom prema meni, ko da bi rekli:

„A jesi krasan, Stipane! Takav prusluk ko ti niko nema. Još ni ova Šokčad ovdi. A njima baš šiju šarene prusluke.”

Pa i hrpe dinja i lubenica: kao da se izdižu lubenica nad lubenicu i dinja nad dinju:

„De, da i mi vidimo Stipana u prusluku!”

A ja sam išao pored oca i mislio:

„No, moj čiča mora da je ponosit, kad njegov sin ima tako krasan prusluk!”

I držao sam oca čvrsto za ruku. Ko bi znao, može se kakav rđavi deran il ti čovik „zblanuti”, pa od mene oteti prusluk. Al ovako, kad je moj čiča pored mene, ne bojim se ni — Maksina.

Jedna snaša, što je išla za nama, vidila, kako ja sitno koracam, stigne nas, pa će da me pohvali :

„Ao Stipane ! Alaj ti imaš lip šešir !”

Ja je pogledam prezirno i ne kažem joj ništa. Samo sam je u sebi prosudio : „Ta nema oči ! Ne vidi, kaki ja prusluk imam...”

U tom smo se već spustili blizu crkve. Crkva se bili, a toranj ko da je sad usto, pa da se smije i dobrohotno me motri :

„Ao Stipane, golube gaćasti ! Alaj ti imaš lip prusluk !”

I ja sam bio zahvalan i crkvi i tornju, što se tako jasno i dobrohotno meni smijuckaju.

Ušli smo u crkvu. Počela sveta služba. Ja se pri ljubio ocu i slušam i gledam. Na oltar izišlo mnogo svećenika, svi obučeni u lipo zlačano odilo na grane, sa portom, sa zlatnim gajtanima išarano. Gori na koru zasviraju vorgule, narod piva, sva crkva ori od pisme. Onda pristanu vorgule, narod učuti i na oltaru zapiva svećenik. Vorgule opet zaore, narod se zanese za vorgulama i piva, Bože, sve roji. A moje srce raste, diže se čak do crkvenih svodova : Bože, alaj to lipo. I pomislim : To je sve za to, što ja imam nov prusluk, lip, kao ni u koga „od nevidiša na ne mariš grane”. Iz pisme naroda, iz svirke vorgula, iz hvalospiva svećenikova sve ko da čujem :

„Stipan ima lip, lip prusluk. Bože, hvala Ti !”

A kad smo izišli iz crkve, to da ste vidili ! Šokice postajale prid crkvu, i kad sam ja išao držeći očevu ruku, u prusluku, one me opazile i stale među sobom da govore :

„A ju, a ju ! Otkuda ovo lipo dite ?”

Jedna me ulovi za desnu ruku i otrgne od oca, pa me stala cmakati : i u jedan obraz i u drugi i u oba oka i u vrat i gdi me dohvatila. Ja se brišem rukavom, al sve pazim, da mi seka ne ugužva prusluk. Kad sam se jedva negda izmotao iz njenih ruku, htio sam ocu, ali me ona ne pušta, već me pita :

„A jo, kaži mi, kako ti je ime ?”

„Stipan !” rekoh ja ponosno.

„A ko ti je kupio taj lipi prusluk ?”

Kad mi je to rekla, mal' nisam onda opet ja počeo sa poljupcima. Pogledam je, ko da ću je zagrliti, i reknem :

„Moj čiča i moja nana !”

Tada me već spopala druga Šokica. Al toj se već nisam dao ljubiti. Počeo sam da se derem, kako živ možem :

„Joj, čiča, ne dajte me !”

Ona me pusti i ja potrčem ocu. A da me ublaži, uzme veliku lubenicu, što je ležala pored nje, rasiče je po pole, odjakari od nje veliku komadinu i vikne me :

„Oj Stipane ! Odi, odi ! Evo na ljubenicu !”

Volio sam lubenicu ko sunce jarko. Ali mi padne na pamet moj novi prusluk i odgovorim :

„Ne ću, uprljat ću prusluk !”

„Uh, uh, bona ! Dođi samo, tetica će ti zastrti prusluk, vidi, sa ovom maramom.”

I razmota veliku bilu maramu. Ja se približim, ona mi pripaše maramu, koja je dohvaćala od vrata pa do prstiju na nogama. Tada sam primio i skalu lubenice i zagrizao u nju, da je iz nje na sve strane štrcala slada. Ali sam se, kadgod sam zagrizo, uvijek i pogno naprid, da ne bi slada lubeničina probila kroz maramu i ukvasila moj lipi prusluk.

Uto se već sa deset strana diže po komadima lubenice i sa deset strana viču Šokice :

„Oj Stipane ! Odi, odi : evo ljubenicu !”

Ja sam u prvi mah vidio, da svima ne mogu udovoljiti, a i prvi komad je tako velik bio, da sam ga jedva pojio. Zato se nisam htio da osvrnem na nove pozive. Ali se Šokice ne dadu sramotiti ! One donele lubenice meni „na noge” i hoće silom da mi ih strpaju u ruke.

„Uzmi ovu, ova je jako slatka.”

„Ova je još slađa !”

„Gle, moja je najslađa.”

Ali ja se otkrećem, i naposlitku morala je da me oslobodi iz vatre i juriša moja gazdarica što mi je pripasala maramu.

Moj čiča je jedno vreme sa smiškom gledao moju borbu, a kada sam pojo prvi komad, on pristupi pa reče :

„Ićemo.”

Gazdarica moja odveže maramu, ali prije dobro mi ubriše njome obadva obraza, onda me izljubi i prida ocu. Jedva smo se protukli kroz dobre Šokice, koje su sve htile da me vide. A ja sve rastem : „Moj prusluk ! Ta val da ga nema ni u careva sina...”

Kada smo prolazili pored jedne mijane, otvore se vrata i jedan pijan čovik — bljuzne vino i rakiju baš po meni. Sav moj prusluk oblije i zaprlja. A on pade koliki je dugačak prid vratima.

U prvi mah mislio sam, da će mi srce pripuknuti.

„Jao, moj lipi prusluk !”

A onda, kada sam vidio pijanoga čovika, gdi leži ko vrića prid mijanom, nisam htio da plačem, već sam mislio : „Nikad, nikad taki biti ne ću !...”

KRUŠKE I PAPRIKE

Bili smo na salašu Đuke Šijakovog, na Mirgešu. Do Đukine zemlje ščeljava se Tavankutom. A pred salašom puca široki pješčani pašnjak, varoška zemlja, zvan : atovi. Ti se atovi pružaju čak do Mamužićana. Kod Mamužićevih salaša se nalazio dočić sa malo rita, a po svi atovi kočili su se humčići, kao kakvi ovnovi, koji su se zasikli za buckanje. U desnom okrajku je bio salaš Roke Budimčevog, oca pokojnog Mukije Budimčevog, a do njega suvaja Imre Šijaka i pored nje put za Tavankut. Atovi su vazda bili puni gusaka, svinja, ovaca i — dice. U livom su kutu atova bili salaščići, što ih na varoškoj zemlji digla sirotinja „na 25 godina”. A u tih je bilo „dice ko plive”. Jednoličnost života te dice, što je čuvala guske, svinje i ovce, našarao je liti dolazak šljivara, pa lubeničara, što su prodavali voće „za hranu”. Svake nedilje

jedan dan ukazao se prosjak, što je vazda mahao glavom i uslid toga imao tugaljiv i gotovo strašan pogled, i dica su ga se manja užasno bojala, a i većima je zazeblo u srcu, kada se izdaleka pomolio njišući glavom desno i livo bez prekida i odmora.

Pravi događaj biše uz učešće sve dice, kad bi Zelja, krmača Pere Sarićevog, koja nije nigda puštena na atove, nego uvijek u oranice, kad bi Zelja nenadano dotrčala kući u salaš i našla nespraćene piliće i gušćice i paćice, pa se „umišala med njih” i raskidala te požderala sedam - osam pilića, paćića ili troje - četvero gušćića. Tada su je povijali i stali goniti kroz sve atove: svinjar, i komšinska dica i gazdina, ali samo veći! Manji su se u strahu zavlačili i bižali, da ne će Zelja i njih: „ham!” kao i piliće i gušćice. A bila je Zelja velika i štrapljasta, ni malo sitnija nego jedno osridnje magare. I kad su je vijali kroz atove, ona je, dok je dica ne stignu, i usput spopala po koje gušće i u tren oka ga raskidala i proždrla. Ta neman od svinjčeta prasila je po jedno prase, ali ga usput i pojela. Zato se je Pere Sarić, blago od čovika, napokon ratosivao i prodao je budzašto kobasičaru, jer se nije htela ni gojiti.

Pere Sarić nam je bio komšija za kućom. Imao je blagu ženu i još blažu mater, baba - Jozu, i mnogo dobre dice.

Imali su čelo kuće veliku krušku. Visoka iznad odžaka, a široka ko suvaja. I puna roda svake godine. Toj nije škodio ni mraz ni kiša ni crv ni gusina. A slatka bila i mirisala ko bonbon.

A Perini su rod taj obilni i slatki svake godine podilili sa komšinskom dicom. Valda je zato i radala svake godine. Kad su kruške sazrile, Perina su dica javila društvu:

„Sutra ćemo tresti kruške. Dodite i vi!”

I došli smo. S kotaricama. Ja sam kao najškoljaviji, ali i najžilaviji i najodlučniji išo gore na krušku i treso sve do najtanjih grana. Zrile su kruške padale na prostrtu veliku žitaricu, a dica su ih kupila u kotarice. Najzrilije i najslade raspale bi se na ponjavi

i dica su upravo srkala medicu iz njih i žvakala mirisavo meso od krušaka.

Ko je koliko nakupio u svoju kotaricu, to je ponio kući.

Baba Joza se smišila i uživala u srići dičjoj, koja se izdovaljala sa slatkim kruškama. Ni ja ih nisam do danas zaboravio, a tomu je već više od pedeset godina.

Baba Joza posadila papriku baš do naše ograde u bašči. Bila ograda od granja, a na njoj, isto pletena od granja, vratašca. Išli smo, kad smo hteli, kroz vratašca i mi kod njih i oni kod nas, ko u svoje. Paprika sazrila. A bila sitna, okrugla, ko višnje, „turska” zvana.

Jedared upade naš mali Blaško u kujnu kod matere, na ruci mu kotarica, a u njoj puno zrile, turske paprike bab-Jozine.

„Evo, nane.”

Mati pogleda.

„A šta je to?” upita strogo.

„Eto dono sam vam paprike.”

„Pa otkud?”

„Od bab-Joze.”

„A ko ti dao?”

„Niko. Ja nabro.”

„Ao, trista ti jada! Pa ti si to ukro!”

„Pa... ja sam to nabro. I krušaka sam tuštaputi dono...”

Mislio je mali, kad je slobodno krušaka doneti, da je slobodno i paprike. I bez pitanja.

„Pa je l' vidila bab-Joza?”

„Nije.”

„A, sa' š ti pamtit!”

I digla prut. Ali se pridomislila. Ostavi prut i reče:

„Ajd! Kotaricu, pa ćemo kod baba Joze. Tamo moraš kazati: ,Baba Joza, ja sam ukro od vas ovu papriku.’”

A bab-Jozi je priko mene hitno poručila, da ga, dok joj dođe, dobro istuče.

Došli oni. I on oborenih očiju iskaže :

„Baba Joza, ja sam ukro od vas papriku ovu.”

Baba Joza se napravi stroga.

„Valda nisi ti krao ! ? Blaško ! Ti lopov ? !...”

To je Blašku dosta bilo. Udari u plač. Bab - Jozi se smilio mali pokornik, pa ga upita :

„Pa oćeš još krasti ?”

On kroz suze obeća :

„Nikad više ne ću krasti.”

Sutradan mati, koju je vrlo dirao taj slučaj, nabraja u kujni Blašku :

„Ne volim te. Nisi dobar. Nisi moj, kad si lopov, pa kradeš. Čiča će, dok dođe, doneti zerdelija, al ti ne ćeš dobiti. Stipan će dobiti, Jaga će dobiti, ona je moja, a ti nisi...”

Jaga je bila 9 miseci. Puzala i polazila nogom.

Blaška nesta iz kujne. U drugi trenutak evo ti ga sa gvozdenim vilama.

Mati kod ognjišta pa ni ne gleda na njega. A on :

„Evo dakle, ja ću vašu...”

I zabode troparoškim gvozdenim vilama prema maloj Jagi. I pogodi je vrh jednog paroška u po čela. Mala vrisne i oblije je krv, a on pobježe u atove.

Rana nije bila vrlo opasna, ali se vidila, dok je Jaga živila. A Blaško sjede na najvišu „gredu” usred atova. Jedamput ukaže se prosjak. A on u vrisak :

„Jo, nane, ide drmalo !... Jo, joj... ide drmalo !”

Mati se poplaši, da ne bi „dopao straha”, pa mu dovikne :

„No, dođi kući, ne ću te dirati.”

I on doperjaši i sav uplakan zariče se :

„Nikad ne ću više taki nevaljan biti.”

A mati uslid iskustva, što ga stekla, pomisli u sebi : „Al ni ja.”

I posta Blaško najvirniji čuvar male Jage.

DIDA-DEMIN KOŽUH

Dida Dema je slip. Već dugi niz godina. On kvrca štapom pred sobom, tako ide svako jutro u crkvu. Uvik je napipao svoj „stoc“, klupu, u kojoj je on sidio. Ako li je kogod sidio na tome mistu, na kraju Dida Demine klupe, taj je ili odmako dalje, ili je izišao iz klupe, da da mista dida Demi.

Na dida Demi je bio vikom, zimi i liti kožuh. Uvik, otkako sam ga pamtio, isti jedan. A tomu je najmanje dvadeset godina, kako ga poznam. Još od ono doba, kad je vidio. Kožuh je već i onda bio star. Ali dobar, jak; od onih prijeratnih. Nije šiven konopljaškim koncem, već kožnim. Nijedna se punka nije otkinula a ni petlja prekinula. Samo obašva, jagnjeća kožica, ona je odavala neke slabosti: ispod vrata se sažuljala vunica, pa se sjala gola irica, dobro učatljajsana. I oko ruku obšav bio je pomalo mističav. Al i onda, prije to nekih dvadeset godina, još se vidilo, da je bio, kad je od ćurčije donešen, bile boje. U njemu je dida Dema, još „najbolji čovik“ od 50 godina, sa zdravim i čistim očima i sa bistrom glavom čuvao kao željeznički stražar vagone na subotičkoj stanici. On nije gonio sirotinju, što je oko stanice kupila ispalo grumenje uglja i kore sa cipanica. On samo nije dao vagonima.

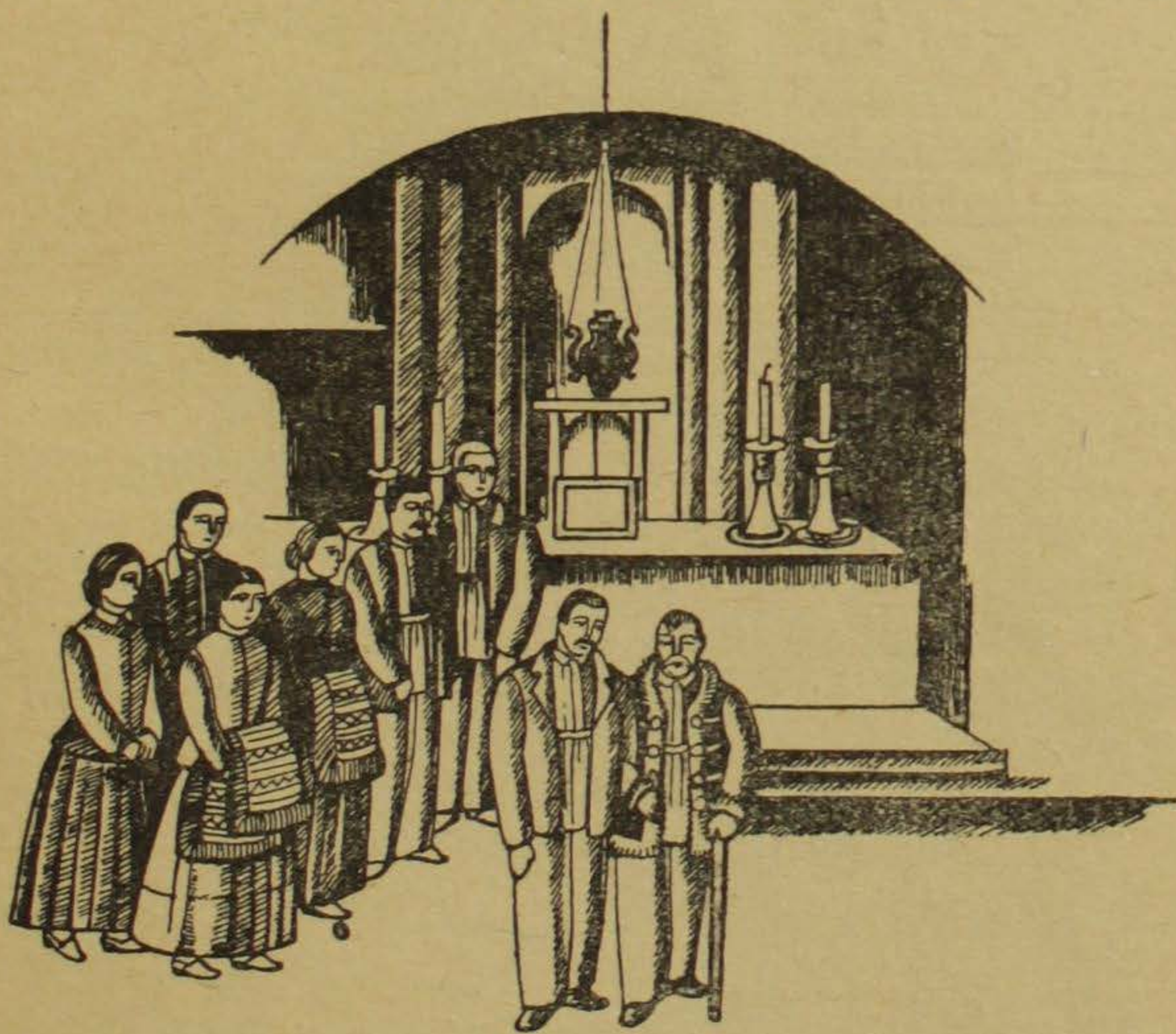
Prije 22 godine, kad će da osvane Badnji dan, tu noć je bila grdna mećava i vijavica. Dida Dema je cilu noć zurio u mećavu, ona ga vlažnim snigom šibala po očima, a hladni mu vitar parao po kožuhu tražeći, gdi će da se uvuče do poštenoga srca dida Deminoga, da ga stisne i da ga samrzne. Ali kožuh ko oklop: nigdi vitru ulaza. A oči se u gustoj vijavici otimlju, da dopru do vagona, da ne bi ko obio vagon i odnio božićne pakove sirotnih vojnika, na kojima se cakli još i sada suza materina.

Ujutro se dida Demu našli: naslonio se na vagon uštapljenih nogu, sav zavijan u susnižici. Lice mu se nije vidilo od sniga. Odneli ga u postaju, sastružu

snig sa očiju. Dida Dema otvori oči, ali ne vidi ništa. I nikad više nije progledao.

Od to doba je kožuh malo pocrnio, u zadnje je vrime bio sav crn i sjajan. Dida Dema je i zimi i liti u njemu kuckao po kerskim ulicama. Skinuli su kožuh s njega, kad je umro.

Otišao dida Dema u crkvu. Otkucao do ispovidaonice, ispovidio se i pričestio, a posli mise hajd kući. Preko avlinskog je praga zapo nogom i zate-

A POSLI MISE HAJD KUĆI...

turo se. Onda prvi put. I poslidnji. Ušo u sobu, dokuckao do astala, sio na stolac, ruke preda se na astal, a glava mu pade na ispružene ruke. Bio je mrtav. Štap mu se izmakne i lupi se po zemlji. Baba Kata, žena, utrče i nađe didu mrtvog.

*

Dida Demin kožuh osto pust. Baba Kata je imala lip šaren kožuh sa visuljcima. Bio je malo iznošen, al kud i kamo noviji i mekši i lipši od dida Deminog.

Kad se zajesenilo, ona kožuh na se. Jedan dan svoj, drugi dan dida Demin. Ovaj joj lipši, ali onaj joj masni draži.

Jednoga dana dođe joj iz komšiluka baba Tona Jakovljeva. Njezin čovik leži već tri godine, pa ni prevrnut se. A stoje u tuđoj kući. Sinovi i kćeri svako u svojoj nevolji, svako pod svojim bremenom stenje.

„Draga baba Kate, nemaš li kakve stare obojke od tvog pokojnoga dida Deme. Moj Jakov cilu noć jauče, da ga bole noge. Kida ga reuma.”

„Imam, slatka Tone, imam. Evo ti. Prave suk-nene. Nije ih Dema ni triput obuo.”

„A hvala ti, baba Kate, Bog ti platio! Baš će ugrijati mom Jakovu noge.”

I polazi.

„Čekaj samo Tone. Ti si došla bez marame u tan-kom levešu. Nemaš šta vruće da zaogrneš?”

„Nemam, draga moja. Niki dan sam gledala med starežom. Ali to niko ne isplati. Jedna stara iskrpljena kožušina, mal ako nema u njemu i tetaka, pa šta misliš, ište za njegov tri vorinta. A ja baš onda zvala doktora kod moga Jakova, pa ni bile nisam imala.”

„E, čekaj, saću ja tebe zaoditi.”

Nađe oba kožuha i svoj i dida Demin. Razastre ih po krevetu pa će Toni:

„Reci mi, koji je bolji?”

„Pa ovaj šareni.”

„No eto taj nek je tvoj. Nek je za dida Deminu dušu. A meni će ostati dida Demin.”

„A hvala ti, Kate, od neba do zemlje! Sad ću i ja moći da odem u crkvu ove zime. Bog neka ti plati!”

„E pa zbogom! Na i ove obojke, nemoj da ih zaboraviš ovdi.”

I kad je baba Tona otišla, baba Kata je obukla dida Dimen kožuh i vrlo joj bilo u njemu vruće.

„Baš dobro, kad sam onaj dala Toni, a meni je ostala uspomena na mog dida Demu...”

NOVA ŽUTICA

U Subotici je živio sve doskora čiča Bolto Kovačev. Sva ga je varoš poznavala, svi su ga poštivali i ljubili. Dobričina je to bio. On se nije nikada ni na koga rasrdio. Al ne bi dobro bilo, da se on na koga rasrdio. Teško onome, ko bi pao njemu u šake!

Č'a Bolto je odrastao na subotičkoj plodnoj ravnici. Za svoje mladosti znao je on umiriti najbišnjega vola i najgoropadnijega ždripca. Ta je goropad tribala samo jedamput proći kroz njegove šake. Drugi put, kad on drekne, ždribac stane ko svet, a vo trči kolima bez obzira, pa sam tura glavu u jaram.

Kad donesu na salaš dvojku vina, to Bolto sam skida s kola.

Džak od četiri vike, što priteže do sto kila, č'a Bolto diže zubima ko drugi čovik kesu duvana.

Zato je Bog dao njemu blagu ćud. Jer da je uz svoju jakost bio i žestok, bilo bi mnogo puta trista jada od onih, na koje se on razljutio.

Č'a Bolto je bio gazda čovik. U kasnije doba je došao sa salaša u „varoš”, pa je u Božjem miru živio sa svojom virnom drugom.

To prija 40 do 50 godina izašla je na modu „žutica” opaklija. I č'a Bolto je nabavio jednu. Lipu, alvatnu, dugačku žuticu.

Kad ju je zaogrnuo prvi put na „Materice”, a ona se bere, brate, kao kakva japonsdžija. Miriši novinom. Pramenje vune u nje bilo ko snig, mekano ko kumaša, a kvrdžavo, rode, ko kiriško pruće. Priko ramena se obisilo na leđa „jagnje”, „kožica”, crna ogrlica. Rep i nožice jagnjeće vise do pojasa, a sitna vuna crni se ko čađa. Pod vratom jaka punka s pletenim pucetom.

Č'a Bolto se pogleda. Opipa žuticu. Okrene se nadesno, nalivo. Žutica se sve na talase mrska.

Zakopča punku pod vratom, šepicu natakne na glavu, okrene se ženi pa reče :

„Babo, sad idem malo u goste čestitati ‚Materice‘. Do večere ću doći. Zbogom!”

„Zbogom pošo!” reče ona pa ga isprati do avlinskih vrata. Stala u vrataca pa ga prati okom, sve dok nije skrenuo za ćošu. Tada uđe čekati male goste, što „kupe materice”.

Č’a Bolto je u gostima. Svit se razgovara i pijucka. Kad se smrklo, malo se i večeralo.

* * *

Č’a Bolto je najvolio kod kuće večerati. Tu je on znao smazat i po jagnjeta i po somunčića kruha. Večeras je bio mili gost, pa se nije tio ni tu nećkati.

Posli večere se još malo divanilo. Jedared, oko sedam sati, đipi č’a Bolto :

„Dajte moju opakliju, idem kući!”

„Ta ostaj još malo, nije tako kasno!”

„Ajak! Moram kući. Obećo sam babi, da ne ću dugo ostati.”

S otim zaogrne opakliju. Srce mu zaleprša od dragosti. Zakopča opet punku. Rukuju se, pa zbogom! Domaćin ga isprati. Na kapiji domaćin ostane, a č’a Bolto ode u mrak.

* * *

Kad je bio na po puta, skrene za jednu ćošu. Tu skoče prid njega dvojica, spopanu s dvi strane za opakliju pa dreknu :

„Daj opakliju!”

Ali jaka punka pod vratom! Ne kida se, ne ot-kopčava se.

Č’a Bolto mirno reče :

„Manite se, dico, lakrdije! Već pustite vi mene kući!”

Ali oni povuc opakliju.

„Kad ti ne daš, mi ćemo oteti.”

Č’a Bolto vidi, da tu nema šale. Spopane ova dva „pretelja” oko pojasa, pa s njima pod pazuhu : jednoga pod jedno, drugoga pod drugo, pa hajd kući. Oni se

stali kobacati i rukama mahati. Č'a Bolto ih istom pritisne, a oni jeknu, pa se mane kobacanja. Malo posli opet se koprcnu :

„Pustite nas !”

„Ajak ! Odnet ću vas svojoj kući ?!”

Oni će se otimati. Č'a Bolto ih laktovima pritisne pod pazuhu, a prstima ušika za kike, pa im istom bucne glave. Kako se oni praćaknu, a č'a Bolto glave : buc, buc !

Napokon stiže kući. Lupi nogom malo o vrata. Istrče žena.

„Otvori, babo ! Nosim ti gostiju !”

Žena otvori, ali u mraku ne vidi ništa. Gosti pod opaklijom.

„Pa gdi su gosti ?” pita.

„Ta evo ih, vesela im majka ! Evo ih pod žuticom.”

S otim uđu u sobu. Žena zapali sviću, a č'a Bolto turi astal do duvara. „Goste” posidne na klupu, a on od vrata do njih, da ne bi klisnuli pa iščistili.

„Daj, ženo, večeru !”

Žena donese večeru i vina. Č'a Bolto nudi „goste” :

„Pijte, dico ! Danas su ‚Materice’. Jijte i pijte !”

„Gosti” ne smidu ni okusiti. Još i sad ih bridi glava, a rebra se još nisu ponamišćala — tako ih je prignjavio č'a Bolto.

„Ta jijte ! Što ste se snuždili ko žalosne vrbe ?”

Jidu oni, piju, al ih zebe oko srca. „Šta će sad biti ?” misle žalosni.

Kad su večerali „gosti”, side ko osuđeni. Čekaju rič č'a Boltinu ko ovca noža.

„No sad recite : hvala Bogu, kad ste večerali. A recite : hvala Bogu i zato, što sam ja č'a Bolto Kovačev. Ja još nikad nisam čovika udario. Ni vas ne ću. Sad id'te kući, pa više ni pomisliti na tuđu žuticu !”

Oni se pokunje pa odu bez traga...

SITNI KARASI

Sa vršalja su posasipali žito u džakove i odneli kod velikog rešeta.

Od prijašnjeg nasada ostala je još jedna mala ćuta podno od sridnje kamare, al se diže još jedna čitava, velika kamara. Podina joj stoji, ko da je od kamena i da je isklesana, a povlata odozgor ko zlatna vilinska kosa trepti na srpanjskom suncu.

Došo na vršalj gazda Martin Stantić, da vidi, kako posao ide. On je svoj gazda sa nekih 100 lanaca, mlad čovik, muž Marge od Stipićevih, koja mu je dosada rodila Maru, sad joj podrug godine, i Đuru, još malog od 4 miseca. Ko bi mislio, da će malo, umiljato dite u kolivki nekoć biti Đura Stantić prvi svitski prvak u pišačenju i olimpijski pobednik, dika Bunjevaca Hrvata, koje je ime pronio od Štokholma do Korinta po svoj Evropi.

Bačo Martin još nije ni progovorio, kad al se diže pod kamarom graja : dičji plač i grđenje.

„Na, na, oš još dirat Stipana !”

Tu se sigrala kćerka Martinova Mara sa sinčićom jednog risara, Ilije Popinog, Stipanom.

Mara je „velika”, od podrug godine, a Stipan od sedam miseci, sad polazi nogom. Proba, da se digne na pete. On se istom digne, a Mara ga turi, i on opet pada. Tako biše tri i četiri puta. Kad je Stipanu dodijalo padanje, on „pusti piskove” u dreku, a njegova dadijica, Kata Bačkina, dotrče i sudi, tako da Mari opali koju ćušku. Tada se opet u nje „razbije lončić”, i polaze svi troje na sud pred mladu mamu Margu. Kad je ona saznala, zašto je Kata Maru „tukla”, ona sudi :

„Tako ti triba, zašto si dirala u malog derana !”

I proces svršio.

Gazda Martin pogleda i nađe, da je vršalj vrlo iskopan. To su potvrdili i svi risari, koji su radili u vršidbi. Valjalo je vršalj poravniti.

Daj vode s dola. A dô Sebešićki je onda, 1878. godine, bio dosta i dubok i širok. Bilo u njemu i ribe. Nije bogzna kakve, već sitnih karasa. Najžilavijeg života ribice, a i najslade. Ali salašari su ritko kad imali časa, pa i volje, da tu ribu love u dolskoj vodi. Pojeli su je svinji, kad su došli na do, da se o podne povaljaju u kaljuži.

Risar Ilija Popin, otac malog Stipana, bio višt i živahan mlad čovik. On uveče, kad je svršio rad, izište od seke Marge rešeto, „da čini žito”, ode na do i ne bude lin, već navaća pun ardov karasa. Ardov je stajao na koli za prinos vode. Sad, kad su popravili iskopani vršalj, ponasipali jame, što su izbile kopite vršaćih konja, tribalo je vršalj i politi. Ilija ode rad vode. Dotiraju kola, Ilija kabo u ruke, zagradi i polije po vršalju. A karasi ko na žeravi, stali da se praćakaju po vršalju. Tako i drugi, pa i treći kabo. Pun vršalj karasa.

Svi risari i risaruše udri u vikanje :

„E, eno ribe! Vidi, vidi, kako skaču! Gle, gle... sama riba!...”

Na veliku graju istrče iz kujne i gazdarica Marga, pa se svi čude :

„Otkud tolika riba ?”

A Ilija kaže :

„Ta pun je dô ribe. Jedva sam smogo da naci-dim vode. Sama riba, kudgod se mašim.”

Gazda Martin iskaže odluku : Risaruše čiste ribu. Marga je peče na masti. A risari opravljaju vršalj. Večera zajedno.

Tako i bilo. Risaruše povaćale sa vršalja ribu. Toliko je bilo, da su morale ići u komšiluk rad tep-sija, pa su i komšije zvali na večeru.

A dotle su risari nasadili vršalj, pritresli i triput te dobrim načeli već i treću kamaru. Pivaju, Bože, i risari i risaruše, sve ori. Vršalj šušti, veliko rešeto klepeće, pliva leti, prašina se diže i popada po ozno-ženim licima i košuljama, da su svi — zemljane boje. I miriše svi na pšenicu i na oranicu.

A večera : karasi na masti pečeni. Baš na masti. Seka Marga još nigda nije pekla na masti karase. Ona je pekla pile, kobasicu, kolačiće na masti. Al ribu još ne. Zato je dala masti, kao da peče krive kolačiće. Riba se sva raspala u masti. Kašikom su je jili. Ali su na kraju svi oblizivali prste.

Posli dvi nedilje duž bajmačkog puta voze troja kola, svaka sa šest volova. Na pridnjacima zvonca kao iz kake omanje kapelice. Kad su došli u varoš, sve roji ulica od zvoncadi. Gazda Martin Stantić šalje risarima „ris”, hranu. O njoj bi siromašni risari prizimili, a u proliće opet daj u kopačinu, pa u žetvu, pa opet nanovo.

Tako su živili prije pedeset godina u Subotici gazde i siromasi. Dobre gazde i dobre rabadžije.

BLATO

„Znaš, Ivane, meni baš nije pravo, što vi u vašim novinama pišete od naših ljudi.”

„Pa šta pišemo ?”

„Evo šta : o popi Pentiću pišete, da živi s fraj-
lom ; o pridsidniku Ljuti, da je krao trsku ; o Gaboru
Ciganjeviću, trgovcu, da je otkidao na miri od siro-
tih invalida i tako dalje.”

„E, molim te, brate Bašo, ako mi to pišemo,
to je sigurno istina.”

„Al zašto vi to pišete ?”

„Zato, jer kad se takav ukaljani čovik miša u
politiku, to je tako, kao kad bi pijan čovik, uvaljan
i mokar od povraćanja, išo da grli kako čisto obučeno
čeljade. Mi moramo da viknemo : hej, pazi, ukaljat
će te !”

„E, a kad mi pišemo u našima novinama od va-
ših vođa štogod ružno ?”

„To je, molim te, tako, kao kad se kogod u kubiku
u buzalici kupa, pa baca blato na one, koji tuda pro-
laze : nek i oni budu ukaljani. To nas toliko ne dira.”

„Da šta vas dira ?”

„To, Bašo, što vaše novine i o crkvi i o viri tako
gadno pišu. A osobito što su pune gada i sramotskog.
Tu podavno u vašem listu „Marodu” izišla je jedna
pisma. Moj Jašo je pročitao pa kaže : „Ao bačo, alaj
ovaj „Marod” sramocki piše...” S otim vi najvećma
kaljate duše !”

„A, to nije ništa.”

„Nije, da nije ništa, već ja kažem, da bi tog,
što tako piše, tribalo zatvoriti...”

„A mani se, Ivane, nemoj tako strogo ! Ko bi
onda piso u novine !”

*

Tira Bašo krmaču na vašar. Velika strvina od
četiri godine „ko magare”. Putom, kako je dotiro

sa salaša, ligala je u svaku kaljužu, izvaljala se, da je sve visilo na njoj blato u dronjcima.

Bašo je zato htio da proda Šaru, jer se od nje nije mogo ni on ni komšiluk zakleti ni s piletom ni s pačetom ni s pučetom ni s guščetom. Do čega je došla, to je uhvatila, raskidala i proždrla. Vijali su se s njome njih sedam svinjara po svim atovima, ali uzalud. Ona je volila piletinu, guščetinu...

Kad je Bašo dotiro Šaru naspram Kalvarije, tu leži čoporčić guščića, već sasvim pernatih. Kad je Šara došla pram guščića, maši se njuškom med njih i spopade jedno. Gušče udari u lelek, Bašo stade vikati: „Šara!“ — pa će prid nju, da otme gušče. Ali se Šara okrene prema pijaci, pa udari u bižaniju. Bašo za njom. Ali samo na dohvat.

Šara, kad odmakne, stane i počne kidati gušče. Uto stigne Bašo i opali je batinom po krkači, da sve puca. Ona rokne, gušče spopane u ralje, pa perjaši dalje.

Kad su došli napram velike crkve, tu se ispod „Ungarije“ šetaju cure i momci. Na vašar! Divojaka, ne možeš ih prigledati! Opravljene, Bogo, sve koja u svili, koja u svilici, koja u zefiru, piketu, delinu: al sve lipe, čiste ko pahuljice sniga.

Tu nanese anđo jedan motor; hrndajući trči upravo prid Šaru. Šara se poplaši i smukne upravo med cure. Da si vidio sad patalije! Šara trči izmed divojaka, a žulja se sad o ovu, sad o onu. Cure skaču, skaču desno, livo, ali ne može od te strvine u tišmi niko da se ukloni. A ona juri kroz njih i ne boji se, da će se ukaljati od svile ili od bilog piketa...

Na krik i viku strčali se ljudi i utirali Šaru u „Ungariju“. Napokon došo i policaj, zapiso Bašu i otiro ga u buvaru.

Cure stoje, raskriljuju koja suknju, koja kecelju, pa plaču. Ukvacane, znaš, ko da su tri zeca uhvatile.

*

Posli tri dana našo se Ivan s Bašom. Bašo obisio nos. Mnogo je globe moro da plati. Kazali su mu:

„Zašto nisi svezo Šaru na štrangu, pa da si je tako tiro na vašar ?”

Ivan će da ga svituje :

„Vidiš, brate Bašo, takvi su vaši listovi i vaši novinari. Vole blato, a vole i pečenicu. Baš ko Šara. Kad kogod oće da im izbije iz ralja pečenicu, koju su mnogo puta zabranjenim načinom ušikali, oni smuknu među ljude, koji nisu — ukaljani. Svoje blato otiru o tuđe poštenje. Tebi se, vidiš, Šara otela, ukaljala nikoliko divojačkih sukanja, pa su te zatvorili. A ti ljudi u novinama ukaljavaju tuđe poštenje, ukaljavaju čiste, nevine duše, pa ih ne zatvore, već ih još hvale. To je žalosno. Zato mi udaramo po njima kao ti po Šari...”

HVALJEN ISUS

„Hvaljen Isus, Ivane brate !”

„Vazda budi hvaljen, brat' Bašo. A otkud ti ?”

„Ha, dolazim sa sastanka. Došli su nam mudri ljudi pa su nas lipo poučili.”

„A šta ste tako lipog učili ?”

„E, šta ! Eto : Da nema Boga, da čovik samo ovaj život ima, da taj život treba dobro iskoristiti, a da nam to priče buržuji : kapitalisti i popovi.”

„Kako, kako ?”

„Eto kako. Kapitalisti nas gule, oni se valjavaju u svili, a mi ko kera na zimi.”

„A popovi ?”

„A popovi nas uče, da će nas Bog za strpljivost našu naplatiti u nebesima, samo nek trpimo i patimo.”

„A šta ti ?”

„Pa ja ko i svi drugi velim, nek ja ode na zemlji imam svaka dobra, a za nebesa kako bude...”

„Nije dobro, Bašo. Ako se ljudi za nebesa ne budu starali, ne će biti srićni ni na zemlji. Snaći će ih svakojake nevolje i nesriće.”

„A, tako popovi viču. A mi već ne slušamo njijeve opomene. Nek ja imam ovoga svita...”

„Hajde, hajde. Al ja znam, da ćeš se i ti, a i svi vi pokajati.”

„Kako bude. Ja sad ovako. Zbogom, Ivane!”

„S Bogom pošo, Bašo!”

*

Bašo, otkako je ostario, došo u varoš i obrađiva vinograd. Vinograd mu malo odaleko, put težak, pisak dubok, a noge stare, pa bome uveče ima šta da pati. Bole ga noge. Đula ga nagovori, i on kupi magarca sa dvokolicama zajedno.

Magarac miran, ko jagnje, mator, gotovo ko Bašo, a istrajan ko bivol.

Kupio ga od jednog prosjaka. Prosjak bijaše bogalj, nije mogo na noge, pa kupio magare i na dvokolicama obilazio proseći. Sad, kad se otuko, prodo magare pa kupio konja...

Magarac, sad već Bašin, toliko godina prosjački, naviko, čim čuje „Hvaljen Isus”, da stane. To je naviko još u prosjačenju.

Bašo, svi ga poznavali, kako ga ko sretne, pozdravi ga sa „Hvaljen Isus”, a magarac stane ko još kod prosjaka. Iza pozdrava milostinja.

Baši je sprva godilo. Stao na putu pa se porazgovorio sa znancima. Ali mu posli dodijalo. Bilo je, da je tribalo i žuriti, ali magarac na svaki pozdrav stane.

Bašo oparmači jedared. Magarac u trk. Ali kad čuje pozdrav od znanaca, što nailaze, magarac opet stane. Bašo opet hajkaču, pa udri po magarcu.

Kad je Bašo vidio, da je zalud, on ti kući, sađe sa dvokolice, batinu u šake, šake popljuje pa nazdravi :

„Hvaljen Isus!”

I magarca priko ušiju. Onaj zatrese glavom pa čeka. Bašo opet snažno vikne :

„Hvaljen Isus!”

I opet maksu preko leđa.

Tako je bio magarca čitav jedan sat. Najpri iskaže pozdrav sad polako, sad više, sad grožnjom.

„Hvaljen Isus!” iza svakog pozdrava po magarcu.

Kad se već zamorio od bijenja, tada sidne na dvokolicu i podeka natrag u vinograd.

Došo tu iza zarazne bolnice, blizu Zorke, kod Nađarita. Tu ga sretne troje - četvero poznatih. Oni pozdrave Bašu :

„Hvaljen Isus !”

Kad je magarac čuo prvo : „Hvaljen Isus !”, naćuli uši, nadiže rep ; kad čuo drugi pozdrav, on skoći u kolima, a kad treći, spopadne dvokolicu i smukne među jame u bare, tamo gdi su ciganske čerge i putrije i potrče ko pomaman priko jamurina i baruština. A Bašo u dvokolicama.

Cigani istrču pred njih, ciganke pobožno kriču : „Isuse !”, a magarac još bišnji skoći sa briga u duboku baru, kola se razlete, a Bašo žbuć u baru s magarcom zajedno.

Cigani ih izvuku. Magarac pribio nogu, a Bašo se ugruvo, pa ni rukom ni nogom da makne.

Na Boga, naiđe komšija Mate s koli i Bašu cigani natovare na kola. Jedva im prostenjao :

„Magarca ubite. A dvokolice su vaše.”

Cigani tri dana lizali prste iza magareće gozbe, sastavili dvokolice i potukli se, čije će da budu.

A Bašo tri dana povraćo vodu, što ju je proguto, a u kojoj su se kupala bila cigančad i valjali svinji iz okolišne pudarine.

*

Ivan potraži Bašu još bolesnog u krevetu.

„Šta je, šta se dogodilo, Bašo ?”

„Eto. Taj me vražji magarac nagrdi do zla boga.”

„E, tako je to, brate Bašo. Taj je magarac nalik na ljudsku narav. Dok na „Hvaljen Isus” stane, dobit će komadić kruva, još će i napredovati ko tvoj prosjak, što ti prodo magare. A kad vi komuniste izbijete batinom iz ljudske naravi taj „Hvaljen Isus”, ona će pobisniti, kad čuje ime Isus i kad čuje Bog i vira, pa će sve čovičanstvo izvrnuti u blato, gdi će se ono obogaljiti, nagutati smrdljive buzalice i bolovati dugo i dugo, ko i ti, dok se ne oporavi i opet ne prozbori mirno : „Hvaljen budi Isus !”“

„Vazda budi hvaljen !”

ČUDNI JAGANJCI

Jedan siromah čovik imao tri sina. Dvojica su bili neposlušni, badri, line dangube, a treći, najmlađi, bio je miran, poslušan i pobožan.

Dica već velika, a siromaštvo još veće, pa otac otpravi najstarijega sina u službu. Mati napeče pogačica, saspe mu ih u torbu, i on štap u šake, pa s Bogom, hajd u svit. Bio je već daleko od svoga sela, al se nije vrlo nudio nikome u službu, dok je bilo u torbi pogačica. Kad ih je već ponestalo, on naiđe na jednog starog čovika. Taj stari čovik je imo lipu, sidu, dugačku bradu i vrlo blage, mile oči. Deran tioda prođe pokraj starca, ni mu je nazvo ni „hvaljen Isus“, ali stari čovik stane prid njega pa ga zapita :

„Kuda ideš ?“

On kaže :

„Idem, tražim službe.“

„Pa oćeš doći k meni ?“ kaže stari čovik. „Kod mene je tri dana godina, a zatim, ako doslužiš do kraja, dobit ćeš punu torbu dukata.“

Deran pristane. Stari čovik ga odvede svojoj kući, da mu večeru, on večera pa legne. Ujutru probudi ga stari gazda, izvede ga u avliju. Tu stoji čopor jaganjaca. Stari čovik mu kaže :

„Vidiš te jaganjce. Te ćeš tirati na pašu, to će ti biti posao. Moraš ići uvik za njima : kud oni, ti za njima. A evo ova mala zlačana škatuljica : u nju ćeš metnuti od tog jila, što jaganjci jili budu. Evo ti ova zlačana bočica : u njoj ćeš doneti od tog pića, što moji jaganjci pili budu. A sad naprid !“

Deran stavi škatuljicu i bočicu u torbu nuz svoj ručak, kapiju otvore, jaganjci pođu u polje, a mali pastir za njima.

Kad su izašli u polje, pastir je mislio, da će tu jaganjci stati, pa će pasti travu. Ali jaganjci nisu

stali. Nijedno jagnje nije sagnilo glavu, da čupne i jednu travku, već idu, pa idu sve dalje i dalje.

Jedno malo lipo svileno jagnje zaostane, dočeka pastira pa se počme milovati oko njega i češati glavu o njegove noge. Deranu to mrsko bilo, kečio jagnje nogom od sebe još ga i štapom gurnuo. Jagnje spusti glavu pa ode med one druge jaganjce.

Išli oni, išli pa došli do jedne vode. Ta je voda bila i široka i duboka, a priko nje samo jedna tanka i uska daska. Jaganjci jedan po jedan priđu po daski priko vode. Malo milo jagnje doskakuće do čobana, pomiluje se oko njega i pogleda mu u oči, ko da bi reklo: „Hajde za mnom, pa se ne boj ništa!” Ali deran nije razumio. A malo jagnje priđe, i odoše jaganjci dalje, a deran ostade s ovu stranu vode. Gleda je za njima, dok ih je dogledo, a kad su se izgubili isprid njegovih očiju među šumama, on siđe, izvadi ručak iz torbe, naruča se pa onda legne i zaspe. Spavo je do prid več. Onda se vrata jaganjci, on se probudi, čupne malo trave, što je pokraj vode rasla, metne u škatuljicu, zagrabi bočicom vode iz rike, začepi, pa hajd za jaganjcima.

Bilo je već več, mrak, kad su stigli u dvor staroga čovika. On stane prid čobana pa zaište:

„De pokaži, šta su moji jaganjci jili i pili?”

On izvadi škatulju sa travom i bočicu s vodom pa prida starome čoviku.

Čim je ovaj vidio, šta je u škatuljici i u bočici, odmah je rekao:

„Nisi bio viran i poslušan. Nisi tog dono, što su moji jaganjci jili i pili. Doslužio si. Možeš ići, kud oćeš.”

Deran srdit i stidan ode isprid očiju staroga čovika, a ujutru pođe kući.

Kad je došo kući, tu ispriputa, šta se s njime dogodilo.

Sutradan sridnji brat uzme torbu, mati napeče pogačica u nju, a on štap u ruke pa ode.

I prid njega je stao lipi sidobradi starac i tako isto ga pogodio kao i brata njegova.

I on je istiro jaganjce, dobio škatuljicu i bočicu, odbio malo jagnje, nije smio priko ćuprije, spavo, pa načupo trave, a u bočicu zagrabio vode. I on je još to veče doslužio i vratio se kući.

Kad je uveče stigo kući i ispriповido, šta mu se je dogodilo, onda kaže najmlađi sin :

„Sutra ću ja poći u službu.”

Braća mu se stala rugati :

„Ti, ti ćeš u službu ? Ti si vridan štogod ? Nas dvojica veliki i jaki, pa nismo znali ništa zaslužiti, a ti ćeš znati ?”

On je samo ćutio, ništa nije reko. Ujutru opravi ga mati kao i druga dva brata : naslaže mu u torbu pogačica, a on skine šešir, poljubi oca i mater u ruku, izgrli se s braćom pa ode. Putom je svraćo u salaše i u kuće pa se nudio, nije li od potrebe u toj kući sluga. Nigdi nije tribalo.

Susrije i njega lipi, blagooki starac. Deran ga već izdaleka spazi, pa kad je došo bliže, deran skine šešir, pozdravi starog i nazove :

„Hvaljen Isus !”

Stari se blago osmihne, prihvati pozdrav i zapita :

„Kud Bog da ćeš, sinko ?”

„Oče, idem, tražim službe.”

„Pa očeš doći meni ? Tri dana godina. Ako izduraš i izvršiš, što ti zapovidim, plaća će ti biti puna torba dukata.”

Deran pristane. Odu starčevoj kući. Uvečer sili večerati, on se prikrsti i pomoli. Također i kad je pošao u lež : prikrsti, pomoli se, pa završi :

„Bože, oče, u tvoje ruke priporučujem dušu svoju.”

S otim legne i zaspe. Ujutro urani, pomoli se Bogu, skoči brzo u avliju, a tamo stoji starac i čopor jaganjaca. Starac kaže :

„Evo, ove ćeš jaganjce tirati u polje. Ne diraj ih, ne vraćaj ih, samo idi za njima ; kud oni, ti za njima. Evo ova zlačana škatuljica : u njoj donesi od toga, što jaganjci moji uzjidu, a u ovoj bočici donesi od toga, što moji janjci uspiju.”

Deran ostavi škatulju i bočicu u torbicu, uzme štap, pa hajd za jaganjcima.

Kad su izašli u polje, jaganjci i ne sagnu glave, ne čupnu ni travke, već se upute duž polja. Deran za njima. Malo sviloruno jagnje izljuči se iz čopora, dočeka derana, omiluje se o njegove noge. Deran se sagne, zagrli jagnje i pogladi ga po svilennoj vuni. Od to doba jagnje uvijek pokraj derana išlo i nije ga ostavilo.

Kad su došli do duboke, široke vode, jaganjci nagnu priko ćuprije, a deran, kad je došo blizu, zdravo se uplaši, jer je daska vrlo tanka i uska bila, a voda ispod nje vrlo uštala. Malo jagnje dođe do derana, omiluje se o njega pa progovori :

„Uhvati se za moju vunu, pa hajde !”

Deran pun strava uvati se za jaganjčevu vunu i srićno priđe priko tanke ćuprije.

Zatim su išli još dobar komad : priko polja, kroz šumu, priko dola, priko gore i onda dođu do jedne lipe kapelice. Vrata kapelice otvore se sama, a jaganjci se zatresu i pritvore se u sjajne, lipe anđele. Mali jaganjac je bio sam Isukrst, Sin Božji.

Ušli svi u kapelicu, a deran za njima. Tu Isus uze oštiju i kalež s vinom i počne svetu misu. Anđeli su odgovarali i pivali, a mali čoban se u ćoši kapelice vruće molio i gledao, gledao nebesku lipotu.

Pod misom Isus sve anđele pričesti. Onda ode kod derana i njega pričesti. Opet izvadi još jednu oštiju pa kaže :

„Daj zlačani sudić !”

On izvadi škatuljicu, otvori, a Isus metne u nju oštiju. On zaklopi. Onda ode Isus oltaru, donese kalež s krvljom svojom svetom, pričesti sve anđele i derana i nalije njegovu bočicu.

Posli mise još anđeli molili i pivali, zatim izašli iz kapelice. Tu se otresu i pritvore se opet u jaganjce.

Mali pastir pođe za njima, ali šešir nije mećo na glavu, već ga uzo pod pazuvo, ruke obadve sklopio pa tako ide. Mali Jaganjac oko njega. Na ćupriji

privede ga opet, sad već bez straha, i tako uveče stigli starčevoj kući. Kad su došli, starac upita :

„No, jesi l' dono od toga, što su moji jaganjci jili i pili ?”

Deran kaže :

„Nisu to jaganjci, već su to anđeli nebeski, a najmanje i najlipše jagnje to je Isus, Sin Božji. Evo ovo su jili i pili.”

I s otim izvadi škatulju s oštijom i bočicu sa svetom krvlju.

Blagi starac pogladi derana po glavi pa mu kaže :
„Dobro je, sinko. Virno si služio pa si već i do-
služio. A sad ću ti dati tvoju službu. Znaj, da sam
ja Bog Otac.”

Deran klekne na kolino. Bog nastavi :

„Sad evo izbiraj : oćeš li torbu dukata el duše
spasenje ?”

Deran klečečki pogleda na Boga pa reče :

„Istina, moj otac i moja majka su siroti. Dobro
bi im bilo to silno blago. Al ja većma volim duše spa-
senje. Ja ću to odabrati. Samo to molim, dragi Bože,
da i mome ocu i mojoj materi i mojoj braći udiliš
duševno spasenje.”

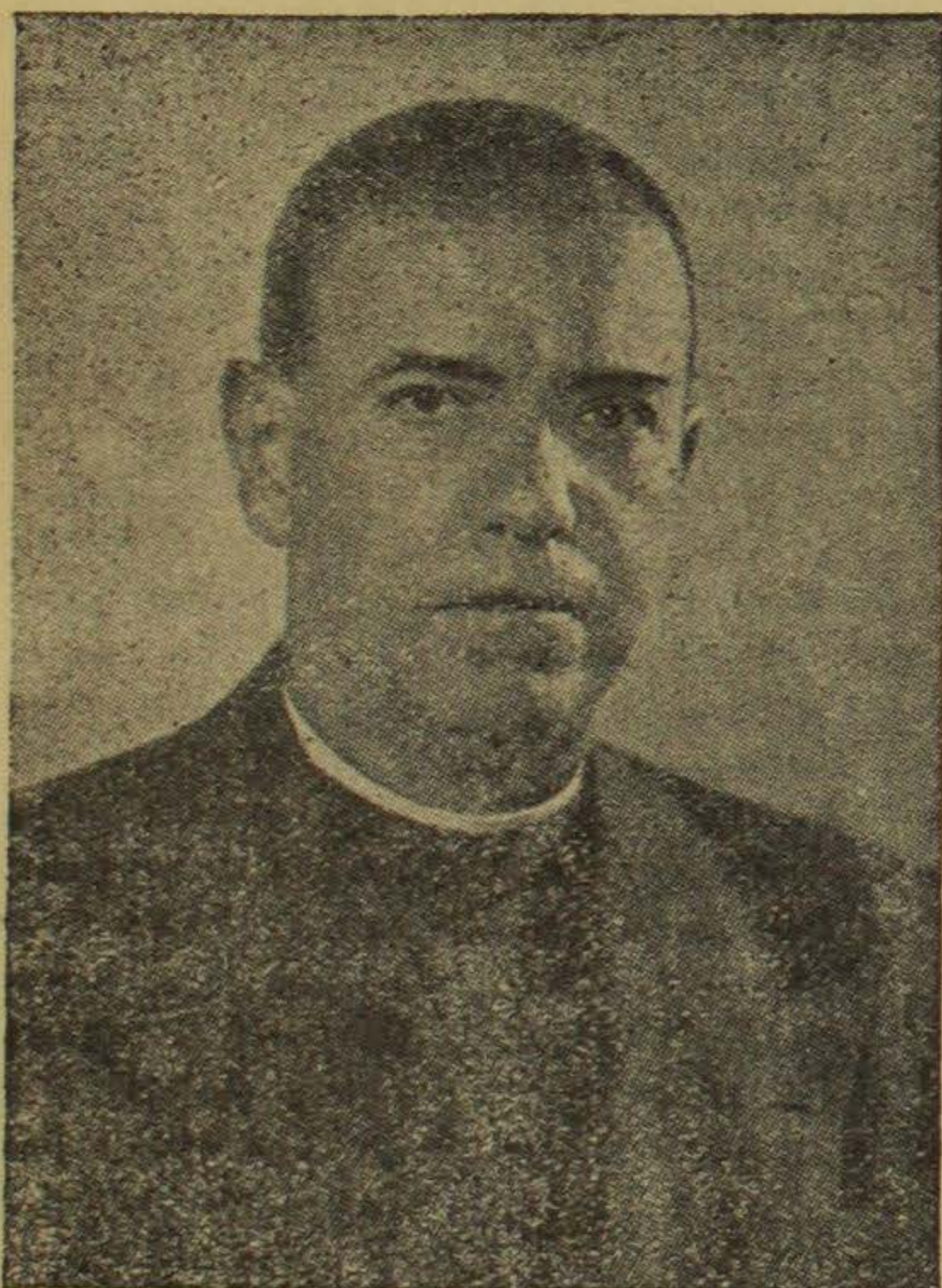
Bog mu reče :

„Ti ćeš dobiti spasenje duše. A dobit ćeš i torbu
dukata. Oduzi ih kući. Pa ako i tvoj otac i tvoja mati
i tvoja braća budu većma volili duše spasenja nego
zlato, i oni će se spasiti.”

Onda mu Bog naspe torbu dukata, blagoslovi
ga, i on ode kući roditeljima svojim.

Oni ga radosno dočekaju, pa i sada žive, ako nisu
pomrli. Šta su odabrali : zlato el spasenje duše, to
još niko ne zna.

O PISCU OVE KNJIGE

BLAŠKO RAJIĆ

Tkogod zna za bunjevačko-šokačke Hrvate u Bačkoj, taj zna i za ime Blaška Rajića, čije se pripovijesti i crtice iznose u ovoj knjižici. Više nego na književnom polju istakao se Blaško Rajić na polju javnog narodnog rada, osobito u prosvjetnom i političkom radu. Kad je k pedesetoj godišnjici njegova života g. 1928. u Subotici bila izdana knjižica njegovih pripovijesti „Našim šorom“, napisana je u njoj o Blašku Rajiću ova izreka: „Od velikog narodnog učitelja i mecene biskupa Antunovića unazad nije bilo zaslužnijeg muža u narodnom, vjerskom i prosvjetnom životu bunjevačko-šokačkih Hrvata.”

I to je živa istina. Bunjevci

i Šokci s one strane Dunava imali su i imadu dičnih muževa, svijetlih imena, odličnih predstavnika na mnogim područjima narodnog života. Ali Blaško Rajić je prvak među svima. On je u najsudbonosnije doba, kad se radilo o tom, da bačka grana hrvatskog naroda ne bude potpuno odsječena od svog narodnog stabla, pohrlio u Zagreb u hrvatski sabor, otišao i u Pariz na mirovnu konferenciju, a na svom župnom dvoru ne bojeći se četiriju mađarskih regimenti, koje su u doba prevrata još bile u Subotici, prvi izvjesio hrvatsku zastavu, te svim tim otvorio novo razdoblje u životu bunjevačko-šokačkih Hrvata. Proveo je ono, što je velikom biskupu Ivanu Antunoviću (1815. do 1888.) bilo idealom i čemu je taj bunjevački preporoditelj prijateljujući sa Štrosmajerom, Račkim i Ilijom Okrugićem i prigrliivši njihove ideje utirao među bačkim Hrvatima prve staze. Pa i to,

što je baš Blaško Rajić bio onaj, koji je zamislio veličanstvenu proslavu 250. godišnjice dolaska Bunjevaca u Suboticu, proslavu, kojom je dan 15. kolovoza 1936. zlatnim slovima upisan u povijest bunjevačkih Hrvata kao dan najveće manifestacije Hrvatstva s one strane Dunava i definitivne proklamacije o pripadnosti Bunjevaca i Šokaca hrvatskom narodu, kao i to, što je na čelu svega toga bio baš Blaško Rajić, dovoljno svjedoči o značenju njegovu u narodno-političkom životu bačkih Hrvata

No Blaško Rajić uza sve to nije u prvom redu političar. On je prije svega Božji svećenik služeći Bogu i svom narodu. Kao jednostavni župnik već preko četvrt stoljeća vrši pastvu u subotičkoj župi sv. Roka. Dodite k njemu i potražite ga u njegovu župnom domu, pa će vam biti rečeno, da ga malo pričekate, jer je baš u ispovjedaonici. A ako nije u ispovjedaonici, tada je zacijelo na nekom drugom dušobrižničkom poslu. Jedva mu u tom svećeničkom radu ostaje slobodnog vremena, a to vrijeme onda posvećuje kulturnom radu: organizira prosvjetna društva, uređuje jedini subotički hrvatski list „Subotičke Novine”, vodi kulturnu ustanovu Maticu Subotičku, osniva središnju Hrvatsku Kulturnu Zajednicu u Subotici, kojoj je opet on na čelu, daje poticaje i putokaze drugim bunjevačkim kulturnim radnicima te je uopće duša svemu kulturnom radu u Subotici.

Živuci tako sav sa svojim narodom i za svoj narod on mu najbolje poznaje srce i dušu. On najbolje razumije misli, osjećaje, želje i težnje svojih Bunjevaca, osobito bunjevačkih seljaka. Zato nije čudo, što nam, kad se lati pera, tako vjerno i tako živo umije da prikaže bunjevačku dušu i život bunjevačkih seljaka. Bolje nego itko drugi dosad. Trebalo je samo jedamput pročitati koji od njegovih feljtona, što ih je pisao u novinama pod naslovom „Ivan i Bašo”, pa da odmah otkriješ njegove velike pripovjedačke sklonosti i sposobnosti. A kad se tu i tamo znala pojaviti i koja druga njegova pripovijest, ta bi to otkriće samo još jače potvrdila. Iako Blaško Rajić laćajući se pera, da piše pripovijesti i crtice, nije imao nikakve želje, da se istakne i kao književnik, on tomu ipak nije mogao izbjeći, jer se ono, što je komu od Boga dano, ne može sakriti.

Prošlo je već preko sedam godina, kako mi je pisac ovih pripovijesti na jedno moje pismo odgovorio ovo: „...Vi ste mi baš isti taki, kao i svi ostali urednici. Podaj mu mali prst, svu ti ruku ište, pa i svega tebe. Poslao sam Vam ono malo pisanije, a Vi sad već tražite od mene ‚Bunjevčice’... Šalu na stranu! I sam vidim, da treba da uložimo svaku i najmanju silu u borbi za sveto i najsvetije. Ali vjerujte mi, zaposlen sam, nije do vrata, već i dva hvata više glave. No to ne znači, da Vam otkazujem prijateljstvo. Samo to, da me razumite, ako Vam ne budem mogao lifrovati u željeni čas... Dakle: možda će biti nešto i od ‚Bunjevčica’...” (13. VI. 1929.)

Sedam strpljivih godina omogućuje evo, da je Hrvatsko Književno Društvo sv. Jeronima (u zajednici s Maticom Subo-

tičkom) ostvarilo svoj naum: u ovom obliku upoznati hrvatski narod sviju naših krajeva sa životom bačkih Hrvata i prikazati Blaška Rajića, bunjevačkog prvaka, jednom njegovom knjigom pred cijelom hrvatskom čitalačkom javnošću i kao književnika te kao prvaka na polju bunjevačke pučke književnosti.

Blaško Rajić je općenito priznat, da je vrstan pučki pisac. Ali ima književnih kritičara i drugih pisaca o književnosti, koji naziv „pučki pisac” drže nečim manje vrijednim od naziva „književnik” i koji pučku književnost omalovažuju ne držeći je „pravom” književnošću. To je upravo, kao da netko kaže: crkve na selu nisu prave crkve, nego su prave samo crkve u gradu. Kao što većina naroda ne bi nikada mogla u crkvu, kad bi samo po gradovima bile „prave” crkve, tako većina naroda nikada ne bi znala za književnost, kad ne bi bilo pučke književnosti, nego kad bi književnost bilo samo ono, što tek neki književni pretjeranci drže jedinom pravom književnošću. Takvi obično ne drže mnogo do toga, da književnost mora biti dio narodnoga života i vući korijenje iz vlastitog naroda, nego im je glavno, da se književnost nosi po najnovijoj modi Pariza, Moskve ili kojeg drugog evropskoga književnog središta, koje je došlo na glas.

Takav književnik Blaško Rajić dakako nije. Ne ide perom za modom. Ali zato crpe iz čistog i kao kristal bistrog vrela narodnog života. Roni u dubinu priprostih duša i vadi iz njih bisere, koji možda još nisu posve umjetnički izbrušeni, ali su nepatvoreni. Čitaš njegove pripovijesti i osjećaš, kako je to sve živo, zbiljski, nenamješteno, naravno. Nema u tim pripovijestima bog - zna - kakve radnje, nema velikih zapletaja, nema izvještane dramatične napetosti, nego je sve samo vjerna slika onoga, što je pisac oko sebe vidio, što je sam proživio ili čemu je bio svjedok iz najveće blizine. Ali ipak to nije samo plitko fotografiranje događaja i prizora, nego je sve vještom rukom razrađeno i u piščevoj duši prekaljeno, te svakoj stvari dan oblik, iz kojega se jasno ističe zdrava jezgra. Oko te jezgre nanizao je pisac žive razgovore, koji bujaju od lijepih i sočnih izražaja, i slikovite opise, koji su puni jedrine, a sve je obavito finom duhovitošću, koja je posebna piščeva odlika. Najuspjelije su opisani oni događaji, što ih je pisac obradio iz svoga djetinjstva („Prva krađa”, „Moje čobanovanje”, „Moj prvi prusluk”, „Kruške i paprike”, „Nov šešir”): tu su neposrednost vlastitih doživljaja i naivnost pričanja, koja je istaknuta značajka piščeva stila, najjače izdignute do umjetničke uskladenosti i unutarnje snage. U većine pripovijesti prevladava vedar ugođaj, koji zagrijavaju duhovitost i šala („Divenica”, „Lik od zubne bolesti”, „Na Oce”, „Nova žutica”), tek rijetko će se pojaviti i sentimentalnija nota („Materice”, „Dida-Demin kožuh”, „Maričin Božić”), ali i ta uzmiče pred vedrim završetkom. Posebno mjesto pripada skupini pripovijesti „Ivan i Bašo”, od kojih su u ovoj knjižici samo dvije najduhovitije i najuspjelije: tu je pisac didaktič-

nost nekog predmeta (u ovima zla štampa, komunizam) umio zaodjeti u lijepo skrojeno pripovjedačko ruho, te je tako stvorio svoj uspješni tip didaktičke pripovijesti.

Tako eto Blaško Rajić kao pripovjedač stupa pred hrvatske čitaoce ovom knjižicom. Takvoga će zavoljeti svi, koji njegove „Bunjevčice” pročitaju, a da će ih na dušak pročitati svatko, komu dođu u ruke, o tom bi nam, ako Bog da, sami čitaoci znali, bude li zgone, više reći. Da vam je moći zaviriti u sve one seljačke kuće, u kojima će se „Bunjevčice” u toploj sobi za zimskih večeri zajednički čitati, da se o njima tada raspredju cijeli razgovori, čuli biste, što sudi iskrena seljačka duša, kad joj se ovako vjerno i lijepo daje ono, što ona najbolje razumije i u što je kadra da se sva uživi, te bi vam bila otkrivena mnoga tajna o tom, kako knjiga može seljaku postati razumljiva, bliska, mila.

„Bunjevčice” su zbirka izabranih pripovijesti i crtica Blaška Rajića, što ih je on napisao u posljednjih desetak godina. Većina je tih pripovijesti već bila objelodanjena bilo u „Subotičkim Novinama” ili u kalendaru „Subotičkoj Danici”. Neke su od tih pripovijesti izašle godine 1928. u maloj knjižici „N a š i m š o r o m” (izdanje Književnog Društva „Alfa” u Subotici). No nije jedini književni rad Blaška Rajića u tom, što je napisao ne baš preveliki broj ovakvih manjih pripovijesti i crtica iz seljačkog života. Kao pripovjedač javio se, kad mu je bilo 30 godina, povećom pripoviješću „P r i d s l o v a” iz doba prvih kršćana (u podlistku „Naših Novina” godine 1908.). Ta njegova sklonost, da piše pripovijesti iz najstarijeg doba kršćana, navela ga je, da je novu takvu pripovijest napisao pod naslovom „S t a r i m i r o t v o r c i”, a izašla je godine 1925. uz kalendar „Subotičku Danicu” za godinu 1926. To je pripovijest iz doba apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla. Prenosi nas dakle u doba, u kojem se zbiva i radnja veličanstvenog Sienkiewiczova romana „Quo vadis”. Iza Sienkiewiczova remek-djela nitko više nije bio kadar onako savršeno dočarati doba rimskog cara Nerona. I Rajić je tu manje uspio nego u svojim pripovijestima iz sadašnjega života.

Osim na pripovjedačkom području istakao se Blaško Rajić i kao sabirač bunjevačkih narodnih pjesama, od kojih je lijepu zbirku „N a r o d n o b l a g o” izdao još godine 1910. Uz pjesme sabirao je i narodne priče, pa je jedna takva, koju je sam preradio, dodana i „Bunjevčicama”. Praktični prosvjetni rad naveo ga je, da se okuša i na polju glume za diletante. Vrlo je raširen njegov molitvenik „D u h o v n a M a n a”, što ga je sastavio i izdao još godine 1900., te je to prvo tiskano djelo njegova pera.

Blaško Rajić rodio se 7. siječnja 1878. u Subotici, kojoj je posvetio sav svoj život. Izakako je bio zaređen za svećenika, bio je kratko vrijeme godine 1902. kapelan u Dušnoku, gdje je odmah razvio snažnu borbu protiv nazarenaca. Zatim je od godine 1903. do 1906. bio kapelan u Santovu, gdje je mnogo nastojao oko gospodarskog podizanja bačkih Šokaca. A od godine

1906. sad je evo već punih 30 godina u Subotici, najprije kao kapelan (u to doba je započeo svoje književno djelovanje kao pripovjedač i sabirač narodnih pjesama), a zatim od godine 1911. kao župnik sv. Roka. Njegov utjecaj na bunjevački narodni život dokazuje i to, što je njegovim nastojanjem u Subotici uvedena krasna ljetna žetelačka svečanost „Dožejanca”, koja se svake godine slavi te je postala najljepši bunjevački ljetni narodni običaj. Kad je g. 1924. osnovana bačka biskupija (kao apostolska administratura), Blaško je Rajić postao prvi generalni vikar te nove hrvatske biskupije, ali uza sve to nije napustio svoje župe, kojoj je do danas ostao vjerni i neumorni duhovni pastir. Iza prevrata bavio se nekoliko godina i aktivnom politikom te je bio i narodni zastupnik i politički vođa bačkih Hrvata. Povukavši se s polja aktivne politike više je uzimao pero u ruke, te su se tada stale rađati i „Bunjevčice”...

Koje mjesto zauzima Blaško Rajić u književnosti bunjevačko-šokačkih Hrvata? Prvo do najvećeg bunjevačkog pjesnika Ante Evetovića Miroljuba (1862. do 1921.): što je Evetović Bunjevcima u pjesmi, to je Rajić u pripovjedačkoj prozi. Ako je po književnom značenju za Evetovićem ipak nešto zaostao, to je samo zato, što je manje na književnom polju stvarao, jer je bio i još uvijek je previše zaokupljen drugim javnim djelovanjem.

Evetović i Rajić jesu glavni predstavnici prve književne generacije iza bunjevačkog preporoda, što ga je proveo biskup Antunović. Iza njih su došli kao predstavnici srednje književne generacije Petar Pekić, pjesnik i pisac romanâ, Ivan Malagurski, dramski pisac i urednik književnog lista „Klasje naših ravni”, te Ive Prčić, pučki pripovjedač, sabirač narodnih pjesama i urednik „Subotičke Danice”. A kao najmlađi bunjevačko-šokački hrvatski književnici se s velikim uspjehom javljaju pjesnik i pripovjedač Ante Jakšić, pjesnik Aleksandar Kokić te pripovjedači Ljudevit Vujković i Marko Čović.

Nadajmo se, da ćemo se ovdje, gdje se evo susrećemo s prvom bunjevačkom pripovjedačkom knjigom, izdanom za Hrvate sviju krajeva, imati prilike upoznati i s djelima drugih, mlađih bunjevačko šokačkih hrvatskih književnika, kojima je evo Blaško Rajić svojim „Bunjevčicama” sretno počeo da krči put k srcu sviju Hrvata.

U Zagrebu 15. rujna 1936.

Dr Josip Andrić

SADRŽAJ

	Str.
Divenica	3
Čiča - Lukini opanci	5
Lik od zubne bolesti	9
Na „Oce”	11
Materice	14
Maričin Božić	16
Moje čobanovanje	19
Prva krađa	23
Nov šešir	28
Moj prvi prusluk	32
Kruške i paprike	36
Dida - Demin kožuh	40
Nova žutica	43
Sitni karasi	46
Blato	49
Hvaljen Isus	51
Čudni jaganjci	54
<i>O piscu ove knjige</i>	59

Ilustracije i naslovni list od Zdenke Sertić

zkvh.org.rs

CROATICA

BIBLIOTECA

ZKVH SUBOTICA

K
RAJ
6